

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ НАУКИ І
ТЕХНОЛОГІЙ

ВІСНИК КУРАТОРА

№ 81
(квітень)

ДНІПРО
2025

Укладач:
С. П. Лагдан

Рекомендовано Вченою радою університету
(протокол від 23.04.2025 № 11)

Вісник куратора: методичні матеріали для проведення інформаційно-просвітницької та виховної роботи [електронне видання] / укл. С. П. Лагдан; Український державний університет науки і технологій. 2025, № 81 (квітень). 55 с.

Номер присвячено відомим українським діячам-ювілярам: всесвітньо відомому художнику-мариністу Руфіну Судковському, закоханому в морські красиви українського півдня; українському та французькому науковцю, лауреату Нобелівської премії з фізіології та медицини Іллі Мечникову; громадсько-культурній діячці Галичини, колекціонерці та популяризаторці української вишивки Ользі Бачинській.

Подано також матеріали до таких дат, як 185-річчя від дня виходу першого видання «Кобзаря», День пам'яті та перемоги над нацизмом у Другій світовій війні, Всесвітній день вишиванки, День слов'янської писемності та культури.

Іл. : 43.

© Лагдан С. П., укладання, 2025
© Укр. держ. ун-т науки і технологій, 2025

ЗМІСТ

1. Закоханий у море (до 175-річчя від дня народження Руфіна Судковського)	4
2. Джерело чистої, холодної води в українському письменстві (до 185-річчя від дня виходу першого видання «Кобзаря»)	16
3. День пам'яті та перемоги над нацизмом у Другій світовій війні	22
4. Вишиванка – квітуха душа України (до Всесвітнього дня вишиванки)	29
5. Нобелівський лауреат у галузі імунології (до 180-річчя від дня народження Іллі Мечникова)	36
6. День слов'янської писемності та культури	41
7. Колекціонерка українських вишивок та «найрозумніша жінка Галичини» (до 150-річчя від дня народження Ольги Бачинської)	47

ЗАКОХАНІЙ У МОРЕ

(до 175-річчя від дня народження Руфіна Судковського)

Руфін Гаврилович Судковський – всесвітньо відомий художник-мариніст, академік, чудовий колорист і знавець моря, художник яскравого дарування з індивідуальною творчою манерою. Він посів видатне місце у ряді імен кращих живописців другої половини ХІХ ст.

Народився 19 квітня 1850 року в місті Очакові в сім'ї настоятеля Свято-Миколаївського військового собору. Як син священника, продовжуючи традиції сім'ї, Руфін здобуває освіту, навчаючись спочатку в Одеському духовному училищі (1862–1865), потім в Херсонській духовній семінарії (1865–1868), що також знаходилася в Одесі. Але священницька діяльність незабаром перестала його цікавити. Ще в дитячі роки почали виявлятися в ньому здібності до малювання, а в юнацькому віці, особливо під час перебування в Одесі, під враженням видів південного моря з його чарівними красотами в Судковському остаточно прокинувся художник, і він став одним із найбільш ревних відвідувачів малювальної школи Одеського товариства витончених мистецтв.

Навчившись користуватися олівцем і пензлем, 13-річний Руфін з ентузіазмом почав малювати з натури і виявив великий талант і любов до морських сюжетів. З'явилися перші його роботи, написані маслом. Успіхи юнака помітив знаменитий мариніст Іван Костянтинович Айвазовський, який дивлячись на учнівські роботи Р. Судковського, зауважив: «Це буде гідний мій наступник, якщо не перевершить мене». У 1868 році Руфін Судковський, не маючи покликання до духовної служби, покинув семінарію і вступив до Академії мистецтв у Петербурзі. Уже в перший рік навчання, на річній академічній виставці, Судковський демонструє три своїх картини: «Ранок у Криму», «Вечір у Малоросії», «Ніч на Дніпровському лимані біля Очакова». Наступного року він пише ще дві роботи: «Морський вид» і «Очаківська набережна». Цікаво, що перебуваючи в далекій північній столиці юний художник більшість своїх пейзажів присвячує рідному південному краю – місту Очаків, його природі. У цих ранніх роботах відчувається велика любов до своєї малої батьківщини та прагнення Судковського до самостійного сприйняття природи, до тонкого її розуміння.

Визнанням таланту молодого художника стало його нагородження двома срібними медалями. У 1870 році Академія мистецтв нагороджує Руфіна Судковського Малою срібною медаллю за представлений етюд «Вид

поблизу Очакова». 23 грудня цього ж року він був удостоєний Великої срібної медалі – за хороші успіхи в пейзажному живописі. Однак здоров'я Судковського не витримує суворого північного клімату Петербурга, і за наполяганням лікарів художник залишає Академію мистецтв. У 1871 році він повертається на батьківщину в Очаків, де самостійно продовжує розвивати майстерність живописця. Руфін Судковський енергійно зайнявся етюдами берегів Чорного моря, яке було єдиною окрасою міста Очакова. Воно приводило сюди кораблі. Воно годувало рибалок. Воно було першим і найяскравішим дитячим враженням Судковського. Воно і стало головним «героєм» багатьох його картин. Судковський постійно посилав свої картини в Петербург на академічні виставки: в 1872 році три роботи – «Після бурі», «Перед бурею», «Буря біля берегів Очакова»; в 1873 році – «Рибак, захоплений бурею»; в 1874 – два пейзажі під однаковою назвою «Морський вид». Саме в цей час Судковський остаточно визначає спрямованість своєї творчості – реалістичне зображення дійсності.

Безперервна і старанна робота Судковського над своїм хистом, сувора самокритика і особливо поїздка в 1874 році за кордон до Німеччини, Франції, Італії значно вдосконалили техніку його пензля і розвинули його спостережливість. Судковський, збагачений закордонними враженнями, по-новому починає розуміти мистецтво, в якому зміст – у настрої, а мотив пов'язаний із романтичним сприйняттям життя. З'являється повна особливої чарівності картина «Захід на морі». Надзвичайно красивого кольору море і небо: складні колірні рефлекси сонця на воді, незвичайний колір червоно-коричневого берега, сіро-синє небо з помаранчевими рефlekсами.

Зображення навколишньої природи в її надзвичайно складній кольоровій гамі, поезія моря стають програмою художника на найближчі роки. У 70-ті роки ясно визначається творча індивідуальність художника. Його картини привертають увагу точністю техніки, поетичним рисунком, реалістичним сприйняттям природи, відчуттям життя природи і передачі різноманітних її станів. Руфін Судковський вже сформований майстер, у нього міцна точна рука, досвідчене гостре око, величезна любов до моря і пристрасне бажання безперервно писати. Він часто виїжджає до Одеси, подорожує по Криму. Одеські пейзажі надихають Судковського. Він пише картину, повну легкості, спокою й умиротворення, – «Одеса».

Водночас художника привертає тема бурхливого моря. Він створює кілька картин, у яких вміло розкриває красу морської стихії, з великою переконливістю передає її грізну силу і міць.

Працьовитість і плідна робота Руфіна Судковського були винагороджені. У 1877 році за картини з видами очаківських берегів «Ніч на березі Дніпровського лиману», «Буря» і «Осінь» Академія мистецтв присудила Судковському звання класного художника 2-го ступеня, хоча він і не склав необхідний для цього спеціальний іспит із загальних предметів: «на

знак особливого винятку і не в приклад іншим». А в квітні 1879 року Р. Г. Судковський стає класним художником 1-го ступеня.

Це звання дало художнику впевненість у тому, що справу, якій віддано стільки сил і часу, оцінено. Його роботи експонують на виставках Товариства виставок художніх творів, про нього заговорила преса. Саме в цей час Судковський винаходить нові сюжетні прийоми: серписті береги та прозора вода, до яких він буде постійно звертатися протягом всього свого творчого життя. Крім картин, наприкінці 1870-х художник продовжує писати численні етюди. У них Судковський фіксує свої враження від дослідження природи, прагне розкрити захоплення перед її на перший погляд непримітною красою. Спокійне море, ефект освітлення, уважне вивчення неба продемонстровано в етюдах: «Морський берег. Купальня», «Рано-вранці. Морський пейзаж» (обидва Очаківський музей мариністичного живопису ім. Р. Г. Судковського). Етюд «Курінь», де художник зображує два улюблених мотиви – степ і море, за композиційною і колористичною завершеністю з повним правом можна назвати картиною.

Своєрідність та особливість українського степового пейзажу відтворено в полотнах «Хутір» та «Чумацький тракт» (1876 р., Національний художній музей України, м. Київ). Виконані у 1870-х роках краєвиди стали одними з перших національних пейзажів в українському образотворчому мистецтві ХІХ століття. У 1880 році Р. Г. Судковський здійснює другу закордонну подорож до Німеччини, Італії та вперше відвідує Австрію і Швейцарію, де здобуває безцінний досвід на батьківщині видатних майстрів живопису. У 1880-х він відвідує Фінляндію, подорожує по Кавказу і Дністру, Балканах та Малій Азії. Виконуючи замовлення Морського міністерства, Судковський пише для Очаківського морського собору дві ікони: «Ходіння по водах» і «Різдво Христове». Руфін Гаврилович стає все більш відомим, його участі у виставках чекають і глядачі, і критики. Для нього настає час справжнього визнання. Виставки слідують безперервно. У 1880 і 1881 роках в Одесі проходять дві виставки його картин. Морські узбережжя Очакова й Одеси свідчили про те, що художник чудово вивчив рухливу стихію. Вони з вражаючою чіткістю передавали її спокій і рух, її прозорість і безмежжя, привітну гру в ній сонячних або місячних променів у тиху погоду, її суворість і грізну велич під час бурі.

Три виставки полотен Судковського в Петербурзі в 1882, 1883 і 1884 роках остаточно зміцнили його популярність як видатного художника-мариніста, а одна з чудових його картин «Буря біля Очакова», експонована в 1882 р на виставці Товариства виставок художніх творів, принесла йому звання академіка. Картина «Буря біля Очакова» знаходиться в Третьяковській галереї (Москва) та має неправильну назву «Очаківська пристань».

У 1882 році Судковський створює ліричний, овіяний поезією місячний пейзаж «Сутінки. Місячна ніч на морі». За цією роботою сучасна преса

визнавала ефектність. Картина демонструвалася на Антверпенській всесвітній виставці й отримала позитивний відгук, довгий час перебувала в колекції С. Терещенко. Потім була придбана Міністерством культури СРСР і передана музею ім. Р. Г. Судковського в 1982 році.

У 1884–1885 роках Судковський провів персональні виставки: в Одесі (у малому залі Біржі виставив до 90 великих картин і до 50 етюдів, малюнків, ескізів), у Миколаєві (7 великих картин, 14 малих, 80 етюдів) і в Києві. 1880-ті роки стають найбільш плідними у творчій біографії художника. Це період поєднання в його творах реалістичних та романтичних рис. Його роботи відрізняє точність опрацювання деталей і дивовижна гармонійність сюжетів. Серед мотивів, якими цікавиться митець, поступово провідне місце займають драматичні епізоди, бурхлива неприборкана стихія. Мариніст створює «Бурю на морі» (1881, Херсонський художній музей ім. О. О. Шовкуненка), «Морський прибій. Бурхливе море» (Очаківський музей мариністичного живопису ім. Р. Г. Судковського) та ін.

Чудові панорамні краєвиди Руфіна Судковського викликали захоплення в сучасників. Судковський, буквально занурений у морську стихію, знав безліч колірних нюансів і особливостей освітлення води в різний час дня, відчував стан моря. Він завжди зображував лише фрагмент морського пейзажу, але в ньому немов передано все море – безмежне, спокійне, яке підкорює своїм розмахом та величчю. Розмірений рух хвиль затихає недалеко від берега. Спокійна гладь води простягається до горизонту, де нескінченне море зустрічається з небом, по якому пливуть громади величних хмар, крізь які пробиваються сонячні промені. Море живе, немов дихає. Приходить розуміння того, що людина – це лише частинка величезного всесвіту, що підкоряється законам і ритмам світу.

Руфіну Судковському вдалося поєднати романтичний настрій з епічним, наповнити свої дивовижні картини глибоким філософським змістом. Судковський взагалі писав по кілька варіантів полотен, домагаючись виразності й досконалості. І кожен із варіантів – це високий досвід геніального майстра. На сьогоднішній день достеменно відомо, що картина Р. Г. Судковського «Штиль» має шість варіантів, два з них зберігаються в Очакові; картина «Прозора вода» – чотири; «Місячну ніч на морі» Руфін Гаврилович повторив тричі під іншими назвами. І в кожному варіанті художником було знайдено нове колірне рішення основної ідеї.

У 1883 році Руфін Гаврилович Судковський одружився з художницею Оленою Петрівною Бенард. Шлюб виявився вдалим і щасливим, але недовгим. У 1884 році у них народилася дочка Маргарита, яка успадкувала талант батьків і теж стала художницею. Після смерті Руфіна Судковського Олена Бенард вийшла заміж за академіка батального живопису М.С.Самокиша і стала популярною як художниця О.П. Самокиш-Судковська.

У кінці 1884 – на початку 1885 року Одеське товариство витончених мистецтв обирає Судковського своїм почесним членом. Почався 1885 рік.

Художник був сповнений творчих задумів. Безперечний талант і серйозна безперервна робота над ним обіцяли Судковському славетне майбутнє, однак доля розпорядилася інакше... Влаштуваючи свою виставку картин в Києві, Руфін Гаврилович захворів. Вже важко хворим він приїхав до Очакова. Останні дні свого життя Судковський мужньо боровся зі смертельною недугою. 4 лютого 1885 року художник помер від черевного тифу в своєму фамільному будинку в Очакові. Йому було всього 34 роки. Руфіна Поховали його в Очакові, в огорожі Свято-Миколаївського собору, настоятелем якого був його батько протоієрей Гавриїл Судковський.

У день поховання в Одеській художній школі і в Петербурзькій Академії мистецтв пройшли панахиди по Р. Г. Судковському. Талановитий мариніст був співаком Очаківського краю. Саме він на своїх полотнах вперше розповів про красу Чорноморських берегів в далекому холодному Петербурзі. Вдова Судковського доклала багато зусиль, щоб організувати в Петербурзі в залах Академії мистецтв посмертну виставку робіт чоловіка. Це була перша персональна виставка майстра, на якій експонувалися всі його роботи, починаючи з 1868 року і закінчуючи останніми незавершеними картинами. Рік по тому, в пам'ять про Р. Г. Судковського, на його могилі було встановлено бронзовий бюст роботи одеського скульптора Б. В. Едуардса. Проект бюста підготувала дружина художника Олена Петрівна Судковська. Його посмертний портрет виконав близький родич, відомий одеський художник Володимир Степанович Бальц. У 1885–1886 роках в Одесі, Очакові, Петербурзі пройшли меморіальні виставки Судковського.

Ретроспективні виставки творів художника відбулися в Миколаєві в 1965 і 1975 роках, в Очакові в 1985 році. Загальна кількість картин Судковського досить значна – близько 300 творів, особливо якщо врахувати нетривалість його яскравої художньої кар'єри. Кращими з них безперечно вважаються: «Очаківська пристань», «Штиль», «Дар'яльська ущелина», «Буря біля Очакова», «Ніч», «Прозора вода», «Бурхливе море», «Затишшя», «Перед грозою», «Берег моря» (Росія); «Крим. Берег моря», «Пейзаж. Очаків» – Феодосійська картинна галерея ім. І.К. Айвазовського; «Одеський берег», «Очаківська обмілина», «Морський берег», «Корабельна аварія», «Захід на річці (Плавні)» – Одеський художній музей; «Хутір» та «Чумацький тракт» – Національний художній музей України (Київ); «Околиця Очакова», «Буря на морі» – Херсонський художній музей ім. О.О. Шовкуненка; «Одеський хвилелом», «Кримський пейзаж» – Державний художній музей Естонії (Таллінн). Картини Руфіна Судковського мають велике мистецьке значення і представляють величезну колекційну цінність. Вони знаходяться в музейних та приватних колекціях по всьому світу.

Ще за життя Руфін Гаврилович Судковський був визнаний великим художником. Він залишив помітний слід в образотворчому мистецтві, приніс справжню славу своєму місту. Разом з іменами великих художників-живописців його ім'я внесено до скарбниці світової культури.

*Очаківський берег. 1870 (Миколаївський обласний художній музей
ім. В. В. Верещагіна)*

*Захід сонця на морі. 1874 (Очаківський музей мариністичного живопису
ім. Р. Г. Судковського)*

*Одеса. 1876 (Очаківський музей мариністичного живопису
ім. Р. Г. Судковського)*

Прибій біля молу. 1879 (Таганрозький художній музей. Росія)

Курінь (Очаківський музей мариністичного живопису ім. Р. Г. Судковського)

Штіль. 1880 (Очаківський музей мариністичного живопису ім. Р. Г. Судковського)

Прозора вода. 1881 (Очаківський музей мариністичного живопису ім. Р. Г. Судковського)

Очаківська пристань. 1881 (Третьяковська галерея. Росія)

Сутінки. Місячна ніч на морі. 1882 (Очаківський музей мариністичного живопису ім. Р. Г. Судковського)

Морський прибій. Бурхливе море (Очаківський музей мариністичного живопису ім. Р. Г. Судковського)

Одеський хвилелом. 1885 (Естонський художній музей. Таллінн)

Морський вид. 1884 (Нижньотагільський музей. Росія)

Берег річки. Човен (Росія)

Захід на річці (Одеський художній музей)

Матеріал подано за джерелом:

Сіора О. Руфін Гавриїлович Судковський (170 років від дня народження).
Очаківський портал. URL: <https://ochakiv-portal-2.appspot.com/articles/5740992326008832>.

**ДЖЕРЕЛО ЧИСТОЇ, ХОЛОДНОЇ ВОДИ В УКРАЇНСЬКОМУ
ПИСЬМЕНСТВІ**
(до 185-річчя від дня виходу першого видання «Кобзаря»)

Форзац першого видання «Кобзаря»

26 квітня 1840 року в Петербурзі вийшло перше видання «Кобзаря» Тараса Шевченка. *«Ся маленька книжечка відразу відкрила немов новий світ поезії, вибухла мов джерело чистої, холодної води, заяснила невідомою досі в українському письменстві ясністю, простотою і поетичною грацією вислову»,* – писав Іван Франко.

Видання побачило світ за сприяння відомого письменника Євгена Гребінки. «Кобзар» надрукувало приватне видавництво Фішера в Санкт-Петербурзі коштом полтавського землевласника Петра Мартоса. Той неодноразово позував Шевченкові-художнику наприкінці 1830-х років, тоді він і познайомився з поезією Шевченка.

Мартос приписував собі славу відкриття Шевченка-поета, оповідаючи, як замовив молодому і талановитому художнику свій портрет. І одного разу, коли Тарас Шевченко на хвилинку відлучився, знудьгований поміщик підняв із підлоги аркуш паперу з віршами. Прочитане вразило. Тарас Шевченко дістав із-під ліжка коробку, у якій зберігав свої твори, а Петро Мартос негайно відніс їх до Євгена Гребінки.

Насправді Шевченко ще в 1838-му віддав Євгену Гребінці п'ять своїх поезій для публікації в альманасі «Ластівка» (його видали лише в 1841-му), і той був вражений творчістю Тараса.

7 березня 1840 року Євген Гребінка подав на розгляд до Петербурзького цензурного комітету рукопис під назвою «Кобзарь, малороссийские песни и стихотворения». Його автор – Тарас Шевченко – учень Імператорської Академії мистецтв. У Російській імперії жодне видання не могло бути опублікованим без цензури. На авантитулі «Кобзаря» 1840 року можна прочитати: «Печатать позволяется съ тѣмъ, чтобы по отпечатанныи представлено было въ Цензурный Комитетъ узаконенное число экземпляровъ. С.Петербургъ, 12 Февраля 1840 года».

У реєстрі цензурного комітету є запис про те, що дата квитка на випуск видання із друкарні 18 квітня 1840 року. Хоча перші примірники збірки виготовили не пізніше 13 квітня, саме в цей день полтавський землевласник Петро Мартос, який профінансував збірку, надіслав одну з книг у подарунок історику Миколі Маркевичу. Перше видання «Кобзаря» побачило світ у приватній привілейованій друкарні Єгора Фішера, одній із найкращих на той час за якістю друку у всій імперії.

Бібліографічні описи видання, виконані до 1917 року, свідчать про те, що на обкладинці було надруковано «Издание П. М-са». Можливо, саме завдяки тому, що прізвище спонсора зашифрували криптонімом, Петра Мартоса не згадували під час розгляду «Кобзаря» Третім відділом у 1847 році після арешту Шевченка у справі Кирило-Мефодіївського товариства.

До «Кобзаря» увійшли 8 поезій: «Перебендя», «Катерина», «Тополя», «Думка» («Нащо мені чорні брови»), «До Основ'яненка», «Іван Підкова», «Тарасова ніч» та «Думи мої, думи, лихо мені з вами». Книга мала зручний формат і була видрукувана на якісному папері. На початку її прикрашав офорт за малюнком Василя Штернберга «Кобзар із поводирем», сюжетно близький із поемою «Катерина».

Існує два варіанти видання: з кількістю сторінок 106 та 116. Це пов'язано з тим, що перший наклад вийшов практично не цензурований, а після шаленого розголосу, який отримав «Кобзар» своїм антиімперським спрямуванням, його було піддано більш жорсткій цензурі, і всі подальші примірники були надруковані з купюрами (купюра – скорочення в тексті літературного, драматичного або музичного твору, пропуск окремого розділу, епізоду, кінокадру, репліки тощо, часто – з політичних мотивів). Припускають, що це зробив сам Мартос, злякавшись санкцій.

Іншої реакції збірка Шевченка і викликати не могла, адже її наскрізною темою було тяжіння до волі та свободи. Про це поет говорить у кожному вірші в «Кобзарі», а програмним у цьому сенсі є вірш «Думи мої, думи, лихо мені з вами», який так на часі звучить сьогодні:

*...Там родилась, гарцювала
Козацькая воля;
Там шляхтою, татарами
Засівала поле,
Засівала трупом поле,
Поки не остило...*

«У консервативно-реакційних колах «Кобзар» одразу ж викликав суперечки й зазнав нападок. Про одну з таких суперечок, що відбулася 23 квітня 1840 року на вечорі в М. Маркевича, на якому був присутній і Шевченко, у щоденнику Маркевича читаємо: «А Кукольник уже напав на Мартоса, критикував Шевченка, запевняв, що напрям його «Кобзаря» шкідливий і небезпечний. Мартос впадає у відчай». Цей переляк і відчай, очевидно, й спонукали Мартоса, не зупиняючись перед додатковими видатками на переверстку, вилучити з «Кобзаря» ряд уривків, публікація яких могла мати неприємні наслідки не тільки для автора (що й показав згодом розгляд «Кобзаря» в III відділі)», – писав відомий шевченкознавець Василь Бородін.

Книга швидко розійшлася (згідно з газетними оголошеннями, продавалася по карбованцю сріблом за примірник), виторг Петра Мартоса склав приблизно 400 карбованців сріблом. В оголошеннях газети «Северная пчела» від 4 та 30 травня 1840 року було вказано, де можна придбати збірку. Якщо книгу купували на місці – її вартість становила 1 карбованець сріблом, якщо відправляли поштою – 1 карбованець 40 копійок. За версією Петра Мартоса, описаною у спогадах вже після смерті Шевченка, «з виданням «Кобзаря» у Тараса завелися грошенята». Це твердження одразу ж після публікації спростував приятель покійного поета Михайло Лазаревський: *«Шевченко розповідав мені, що перше видання вийшло майже проти його волі і що при розрахунках з видавцем він одержав непомірно малу винагороду»*.

Фінансові умови друку та кількість примірників залишаються загадкою, адже не збереглися ні шнурова книжка друкарні, де нотували дані про тиражі, вартість складання, друку та витраченого паперу, ні рахунок видавцеві за виконані роботи.

У додатку до факсимільного видання «Кобзаря» 1974 року літературознавець Василь Бородін висловив припущення, що тираж першого видання не перевищував тисячу примірників. Серед аргументів – вузький книжковий ринок (особливо, якщо йшлося про українську книгу у XIX столітті) та технічні можливості офортної дошки. Взнявши за основу наклад 1 000 примірників та вартість у карбованець сріблом за книгу, Бородін спробував підрахувати прибуток спонсора видання: *«Отже, валова виручка за тисячу примірників «Кобзаря» становила орієнтовно 1 000 карбованців сріблом. Набір і друк, вартість паперу, 15–20 % (звичайна для того часу) скидка книгарям за комісію – все це, за нашими підрахунками, склало приблизно 500–600 карбованців. Очевидно, чиста виручка видавця П. Мартоса становила приблизно 400–500 крб»*.

Пізніші дослідники цитували Бородіна (включно з припущенням про тисячу примірників і можливий прибуток) на власний розсуд, тож зараз легко натрапити на хибне твердження про наклад 1000 примірників і прибуток видавця 500 карбованців.

Після виходу збірки Тараса Шевченка почали називати Кобзарем.

Тарас Шевченко писав українською, що підтверджують і відгуки російських критиків, які відзначили талант автора, та не мали таких теплих слів щодо мови видання. Однак для передачі тексту на письмі та у друкованих виданнях у той час використовували так звану ярижку – неофіційну назву правопису дала однойменна літера «ы» – ери.

Внаслідок історичних обставин, які складала для нашої культури Російська імперія, українська мова не мала тоді свого усталеного правопису. Перший фонетичний правопис української мови було використано вже під час публікації «Кобзаря» 1860 року. Його розробив Пантелеймон Куліш та представив у «Граматці» 1857 року, неофіційна назва за прізвищем автора – «кулішівка».

Успіх видання призвів до появи рукописних списків «Кобзаря», які суттєво збільшили тираж. Нині кілька таких примірників зберігають в Інституті літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України. Рецензії та відгуки на збірку з'явилися у всіх петербурзьких журналах та газетах. Книга мала стати каталізатором розвитку української літератури, цього від неї очікував автор.

1847 року розпочався один із найскладніших періодів у житті поета: допити та ув'язнення в Петербурзі, а потім – заслання, яке тривало 10 років. У червні 1847 року його вперше відправили у заслання – в Оренбург, де Шевченко провів кілька років в Орській фортеці. За час заслання поет, незважаючи на заборони писати та малювати, створив десятки і десятки творів, художніх та поетичних, продовжуючи, зокрема, говорити про минуле й теперішнє України та про наше тяжіння до волі, яка завжди була частиною українського характеру.

Після арешту Тараса Шевченка «Кобзар» був заборонений і вилучений з бібліотек та книгосховищ. Книжку вилучали не тільки з бібліотек, а навіть з приватних колекцій читачів – що, звісно, сприяло якщо не популярності «Кобзаря», то його цінності, зробивши перше видання раритетним ще за життя поета. Видання стало рідкісним ще в ті часи, після заслання навіть сам автор не мав власного примірника видання. Сьогодні у світі залишилося лише кілька примірників першого видання «Кобзаря». Зберігаються вони, зокрема, в Національній бібліотеці Вернадського та в бібліотеці Гарвардського університету. На антикварному ринку «Кобзар» 1840 року (як і видання «Енеїди» Котляревського) дорожчий, ніж деякі стародруки.

Поширенішим є репринтне видання, здійснене у Львові 1914 року до 100-річчя від дня народження Тараса Шевченка. Воно досить точне і якісне, а ще там ніде не вказано справжньої дати публікації, що збиває з пантелику дослідників, а для точного вердикту вимагає прямого порівняння оригінального та репринтного примірників.

Репринтне видання «Кобзаря», 1914 рік

Друге видання побачило світ у 1844-му, третє – в 1860-му. Вони доповнювалися новими творами, відтак «Кобзар» став головною книгою Тараса Шевченка.

У 1974 році видавництво «Дніпро» випустило факсимільне видання повного варіанту «Кобзаря» 1840 року, без купюр. Через 185 роки «Кобзар» залишається однією з найважливіших книжок в історії України. Сучасні видання – уже не раритет, але все одно є тим, що хочеться мати на своїй книжковій полиці. У 2009 році «Кобзар» з ілюстраціями художника вийшов у видавництві «Дух і Літера», а 2012 року – у видавничому центрі «Просвіта».

У Черкасах, в історичній будівлі кінця ХІХ століття – меморіальному будинку, де в період з 18 по 22 липня 1859 року Тарас Григорович проживав у родині купців Цибульських, – розташований унікальний. Створений на честь 175-ї річниці з дня народження Тараса Шевченка, цей музей однієї книги присвячений його найвідомішій праці – «Кобзарю». Музей було відкрито 1998 року, ініціатива його створення належить Ользі Шарапі, яка є родичкою Тараса Шевченка по лінії його брата. У музеї зберігаються найрідкісніші видання поета, документи про його творчість і життя. Також у музеї можна побачити «Кобзар» у перекладах; листівки Шевченка та плакати.

Експозиція музею структурно поділена на кілька розділів, що включають прижиттєві, посмертні та сучасні видання творів Т.Г. Шевченка, переклади та матеріали про його перебування в Черкасах. Музей містить понад 6 тисяч експонатів, які постійно поповнюються, особливо рідкісними виданнями «Кобзарів», закордонною шевченкіаною та подарунками.

З перших днів у приміщенні музею працює українська книгарня «Криниця», яка популяризує кращі надбання як класичної, так і сучасної української літератури. Щороку музей відвідує більше ніж 50 тисяч людей.

Фрагмент експозиції музею

Матеріал подано за джерелами:

1. Музей «Кобзаря» Т. Г. Шевченка. URL: https://museum-portal.com/ua/muzeyi/47_muzey--kobzarya--t-g--shevchenka.

2. Перше видання «Кобзаря» Тараса Шевченка. Факти і міфи. *Локальна історія: Мультимедійна онлайн-платформа про минуле та сучасне України.* URL: <https://localhistory.org.ua/rubrics/artifact/pershe-vidannia-kobzaria-tarasa-shevchenka-fakti-i-mifi/>.

3. 5 цікавих фактів про створення «Кобзаря». *Vogue*, 26 квітня 2024. URL: <https://vogue.ua/article/culture/knigi/5-cikavih-faktiv-pro-stvorennya-kobzarya-52056.html>.

4. 1840 – перше видання «Кобзаря» Тараса Шевченка. *Сайт Українського інституту національної пам'яті.* URL: <https://uinp.gov.ua/istorychnyy-kalendar/kviten/26/1840-pershe-vydannya-kobzarya-tarasa-shevchenka>.

8 травня

ДЕНЬ ПАМ'ЯТІ ТА ПЕРЕМОГИ НАД НАЦИЗМОМ У ДРУГІЙ СВІТОВІЙ ВІЙНІ

8 травня Україна відзначає День пам'яті та перемоги, вшановуючи загиблих у Другій світовій війні 1939–1945 років.

Цей день встановлено Законом України у 2023 році на знак солідарності з Європою в пам'ятуванні про ту страшну трагедію в історії людства. Спільним також є символ пам'яті про Другу світову війну – мак пам'яті.

Гасло кампанії «Пам'ятаємо! Перемагаємо!»

Ми пам'ятаємо, що війна – це катастрофа, трагедія, мільйони загиблих і скалічених тіл і душ. І також ми розуміємо, що героїзація і романтизація війни призводить до ескалації нових конфліктів.

Понад 10 років тому Україна долучилася до традиції відзначення перемоги над нацизмом в європейському дусі – не святкуємо, а вшановуємо. Саме так у суспільстві усталилося сприйняття 8 травня та Другої світової війни крізь людський вимір, з акцентом на ролі людей, котрі боролися проти нацизму. У День пам'яті та перемоги Україна традиційно вшановує їх, висловлює повагу та вдячність усім борцям із нацизмом, увічноє пам'ять про загиблих воїнів і жертв найкривавішої і найжорстокішої в історії людства війни.

Друга світова розпочалася для України нападом нацистської Німеччини на Польщу 1 вересня 1939 року і бомбардуванням німецькою військовою авіацією Львова та інших наших міст. А з 22 червня 1941-го після вторгнення військ Німеччини та її союзників на територію СРСР уся Україна стала ареною запеклих бойових дій. Близько 7 мільйонів осіб було мобілізовано за

роки війни з України до Червоної армії. Кожний другий із них загинув, а кожний другий із тих, хто залишився живим, отримав інвалідність.

День пам'яті та перемоги – це нагадування, що Друга світова розпочалася внаслідок домовленостей двох тоталітарних режимів: націонал-соціалістичного (нацистського) у Німеччині й комуністичного в СРСР, а також мовчазного небажання найпотужніших держав світу чинити спротив агресорам. У 1939–1945 роках обидва тоталітарні режими вчинили на українській землі численні злочини проти людяності, воєнні злочини та злочини геноциду, унаслідок чого український, єврейський, кримськотатарський та інші народи, що жили в межах території сучасної України, зазнали величезних втрат.

На початку війни український народ, не маючи незалежної держави, був розділений між кількома країнами. Нацисти і комуністи, що однаково не рахувалися з ціною людського життя, у власних цілях та геополітичних іграх використовували невирішене «українське питання» та прагнення українців до незалежності й суверенітету. Наші землі вони розглядали виключно як ресурс.

Під час Другої світової війни українці зробили значний внесок у перемогу над нацизмом, відзначилися героїзмом, хоробрістю та самопожертвою на всіх фронтах та в багатьох арміях Антигітлерівської коаліції. Мільйони українців чинили спротив зі зброєю в руках у різних регулярних арміях світу, сотні тисяч боролися в підпільних і повстанських структурах. Майже всі українські підприємства були переорієнтовані на потреби оборони. Українська земля була одним із основних театрів воєнних дій, місцем масштабних битв і найзапеклішого спротиву.

Вигнання нацистських окупантів не принесло Україні свободи, а обернулося поверненням комуністичного терору. Його проявом стали м'ясні штурми «чорносвітників», депортація кримських татар та інших народів із Криму, масовий штучний голод 1946–1947 років, депортації етнічних українців Польщі, повернення репресій, повторна радянізація західних регіонів України, спроби знищення Української автокефальної православної та Української греко-католицької церков тощо.

У цій боротьбі ми втратили понад вісім мільйонів українців та представників інших народів, які проживали на нашій землі. В цілому Друга світова забрала життя від 50 до 85 мільйонів людей по всьому світу.

Війна тривала шість років. Перемога над нацизмом була здобута внаслідок неймовірної концентрації всіх сил, взаємодопомоги, консолідації і мобілізації суспільства, солідарності народів та повного переоблаштування економічного, політичного і соціального життя в інтересах боротьби зі злом. Для дотримання правил гри на міжнародній арені і запобігання війнам, геноцидам та порушенням прав і свобод людини держави-переможниці створили Організацію Об'єднаних Націй. Україна стала її співзасновницею.

Жодна країна не може претендувати на виняткову роль у перемозі над нацизмом. Перемога – результат титанічних зусиль десятків держав і сотень народів.

Так само неприпустимими є спроби прикриватися моральним авторитетом переможця в Другій світовій для реваншизму. Пам'ять про війну має вести не до культу перемоги, а розвивати вміння цінувати мир, категорично і безкомпромісно захищати його всіма розумними засобами, а також виховувати сміливість та принциповість у боротьбі з ворогом.

Після нацизму і комунізму світ зіштовхнувся з новою злочинною агресивною ідеологією – нині ми боремося проти російської версії нацизму – рашизму. Він несе загрозу не лише незалежності та суверенітету нашої держави, а й міжнародному правопорядку та безпеці всього людства, сучасного світу та демократії. Ідейним підґрунтям рашизму стало привласнення статусу «головного переможця» Російською Федерацією і перетворення перемоги над нацизмом на культ, пропаганду війни.

Сьогодні українці зі зброєю в руках захищають не тільки себе, а всі країни Європи від російської експансії і дають шанс на побудову більш тривкого миру і створення нової, більш справедливої, світової системи безпеки. Умовою для цього є перемога над Росією, відновлення територіальної цілісності України та унеможливлення майбутньої агресії російського імперіалізму проти будь-кого на нашій планеті. Сьогодні в умовах агресії єдиний шлях відновлення миру – перемогти загарбника.

Важливо пам'ятати, що слабкість, страх і нерішучість міжнародної спільноти завжди заохочували агресорів до все більшого розмаху злочинів. Сьогодні світове співтовариство має змогу спертися на той гіркий досвід та історичні уроки для прийняття адекватних безпекових рішень, зокрема щодо російської агресії проти України.

Історична довідка

У міжвоєнне двадцятиліття українці були найбільшою в Європі бездержавною нацією. Українські терени напередодні війни перебували під окупацією і контролем різних держав: СРСР, Польщі, Румунії та Чехословацької республіки. Третій Райх також не приховував претензій на українські терени.

Трагічна доля українців під радянською і польською владами, зневіра у легальних методах боротьби, розчарування західними демократіями привели до активізації українського визвольного руху в еміграції і на Заході України. У 1929 році ветерани військових формувань Української революції та молодь націоналістичних гуртків, груп і організацій утворили українську підпільну визвольну структуру – Організацію українських націоналістів (ОУН) та Провід на чолі з Євгеном Коновальцем. Кінцевою метою діяльності ОУН проголосила створення Української самостійної соборної держави. У 1930-х роках ОУН зростала чисельно і територіально. Її перше бойове «хрещення» пройшло у березні 1939 року. Оунівці взяли активну участь у захисті

Карпатської України. У вересні вперше зіткнулися із репресивною машиною СРСР. Спротив на Заході України був відчайдушний. В енкаведистські лещата тоді потрапили від 16 до 35 тисяч підпільників – їх арештували або вбили.

23 серпня 1939 року СРСР та Німеччина підписали Договір про ненапад – пакт Молотова–Ріббентропа. У таємному протоколі до нього два диктатори узгодили загарбницькі плани на територіально-політичний переділ, який мав розпочатися з розгрому Польщі.

Внаслідок змови Гітлера і Сталіна війна торкнулася українців вже 1 вересня 1939-го, коли нацистська Німеччина напала на Польщу і німецька військова авіація бомбардувала Львів та інші міста Галичини.

Гітлер підбурював Сталіна на негайний вступ до Польщі, погрожуючи у разі зволікання проголосити західноукраїнську державу. Тож 11 вересня 1939 року СРСР створив Білоруський та Український фронти, а 17 вересня Червона армія перетнула польський кордон. Того ж дня СРСР окупував західні регіони України. Таким чином, від початку війни і до 22 червня 1941 року СРСР і Німеччина були союзниками і несуть спільну відповідальність за розв'язання Другої світової війни.

Разом із тим, як гітлерівська Німеччина, так і сталінський Радянський Союз відчували взаємну недовіру і виношували плани несподіваного нападу один на одного. 18 грудня 1940 року Гітлер підписав план «Барбаросса» – наступальну операцію на СРСР. Маючи розвідувальну інформацію про заплановане нацистське вторгнення, радянське командування почало вживати деяких превентивних заходів, але через спроби кремлівського керівництва не провокувати німців Червона армія виявилася не готовою до нападу. Відтак 22 червня 1941 року почалася німецько-радянська війна, а СРСР перетворився із союзника на запеклого ворога Німеччини.

Перший рік війни став для Червоної армії катастрофою. Ворог впевнено просувався на схід. Практично за рік і один місяць Україна була повністю окупована нацистською Німеччиною, яка представляла себе визволителькою від більшовизму та московського панування. Насправді ж нацисти відводили Україні роль сировинної колонії, чинили проти українців масові злочини.

Вигнання гітлерівців із території України почалося 18 грудня 1942 року, коли радянські війська увійшли до села Півнівка, що на Луганщині. Навесні 1944-го було прорвано німецький фронт біля Карпат. Остаточо з української території нацистів вигнано в листопаді 1944 року. Радянські війська дісталися кордону з Румунією і Словаччиною. Бої перемістилися до Європи. Так, у Віденській операції брали участь 2-й і 3-й Українські фронти та Дунайська флотилія. Тоді німців було вигнано із західної частини Угорщини та східної Австрії. Однією із завершальних стала Берлінська операція. Для штурму столиці Німеччини спрямували 1-й, 2-й Білоруські та 1-й Український фронти. У ніч на 1 травня 1945 року українець Олексій Берест разом із Мелітоном Кантарією та Михайлом Єгоровим встановив прапор

Перемоги над райхстагом. 8 травня 1945 року о 22:43 за центральноєвропейським часом у передмісті Берліна підписано Акт про капітуляцію Німеччини.

Наслідки Другої світової війни для України

Друга світова війна для України не обмежувалася військовими діями та окупацією території. Українці брали участь в операціях у всіх воєнних театрах під час розгрому нацизму: військовослужбовці Червоної армії (близько семи мільйонів), вояки УПА (понад 100 тисяч), українці і вихідці з України, що перебували у військових з'єднаннях інших держав: Польщі (120 тисяч у 1939 році), США (до 80 тисяч у 1945), Канади (до 45 тисяч у 1945), Франції (до п'яти тисяч у 1940 році).

Прямі людські втрати України у Другій світовій становлять понад 8 мільйонів осіб, економічні – 285 мільйонів тогочасних рублів. Обидва тоталітарні режими не рахувалися із життями людей на українських теренах. Усім відомі злочини нацистів на окупованих територіях України (Голокост, розстріли мирного населення, спалення сіл, депортації). Однак довго замовчувалися численні злочини того періоду комуністичного режиму – розстріли політичних в'язнів у тюрмах на Заході України в червні–липні 1941 року, підлив центру Києва і греблі ДніпроГЕС в 1941-му, знищення в Одесі поранених червоноармійців, скинутих у море разом із санітарними машинами тощо. З Україною пов'язане і завершення війни. 2 вересня 1945 року генерал Кузьма Дерев'янка, уродженець Уманщини, від імені СРСР приймав беззастережну капітуляцію Японії.

Українськими землями в роки Другої світової фронт прокотився двічі. Тактика спаленої землі тут була застосована спочатку радянською Червоною армією, що відступала на схід, а згодом – армією Третього Райху, яка відступала на захід. Тут відбувалися масштабні битви і розгорнувся безпрецедентний рух спротиву.

Українські національні військові партизанські загони розпочали формуватися ще 1941 року, коли виникла «Поліська Січ», під проводом Тараса Бульби-Боровця. Згодом ініціативу зі створення повстанських загонів та назву УПА перейняли діячі Організації українських націоналістів ОУН(б). Українська повстанська армія налічувала десятки тисяч бійців (загалом через лави УПА пройшло понад 100 тисяч осіб), які діяли на Волині, Поліссі і Галичині. Тактичними формами боротьби УПА були рейди, напади на німецькі гарнізони, склади, обози, сутички з радянськими партизанами, військами НКВС, підрозділами польської Армії Крайової. Після приходу радянської влади на західноукраїнські землі у 1944 році УПА продовжила боротьбу в підпіллі, яка тривала до кінця 1950-х років.

Як Москва перетворила перемогу на культ

Свято Дня Перемоги в Радянському Союзі було встановлено тоді ж, 8 травня 1945 року (ще до підписання другого Акта). Указом Президії Верховної Ради СРСР 9 травня оголошено днем всенародного торжества та

вихідним. У 1945-му в цей день ніяких особливих урочистостей не відбулося. Парад Перемоги за наказом Сталіна провели у Москві лише 24 червня. Жодних святкових парадів чи ходи ветеранів на Красній площі не було й у наступні роки. У 1947-му статус цього дня взагалі змінили. Згідно з указом Президії Верховної Ради СРСР від 23 грудня 1947 року, День Перемоги став робочим, але залишився державним святом. Поміж іншим, у тому ж 1947-му радянська влада ухвалила рішення про скасування будь-яких виплат і пільг для ветеранів, удостоєних державних нагород.

Від 1948 до 1965 року 9 травня не було вихідним в СРСР, проте певні святкування відбувались. У містах-героях і столицях союзних республік давали артилерійський салют, на перших шпальтах газет публікували офіційні вітання з Днем Перемоги. Тож увага до цієї дати та певні меморіальні заходи зберігалися. Однак інші радянські свята, наприклад, 1 травня – День міжнародної солідарності трудящих та 7 листопада – річницю Жовтневої революції в той час відзначали зі значно більшим розмахом.

Вихідним День Перемоги знову став тільки у 1965 році. Тоді ж провели і ювілейний Парад Перемоги до 20-ї річниці. Це був другий парад після закінчення війни. Третій відбувся в 1985-му, а четвертий – у 1990 році. Щорічним дійством Парад Перемоги став уже в Російській Федерації із 1995-го.

Після 1960-х 9 травня стало головним святом в СРСР, а міф про Перемогу заступив міфологію про Велику жовтневу революцію. Компартія та особисто генсек Леонід Брежнєв почали активно експлуатувати тематику «Великої Перемоги» як складника підвищення в суспільстві авторитету правлячої верхівки.

Пам'ять про Другу світову війну поступово перетворилася на потужний квазірелігійний культ. У сучасній Росії міфи про Другу світову війну, а точніше «Велику вітчизняну», продовжують залишатися осердям ідентичності, а комеморативні практики, часто просякнуті профанацією та гротеском, отримали назву «победобесіє».

Однак російська пропаганда активно культивує міфи про Другу світову війну не лише всередині власної країни та серед держав, які колись були частиною СРСР, а й намагається маніпулювати громадською думкою в Європі та цілому світі. Держава-агресор використовує перемогу в Другій світовій війні і свою нібито «виключну роль» в ній як індульгенцією на вчинення масових злочинів в Україні – проти військовополонених і цивільних.

Тематичні матеріали Українського інституту національної пам'яті:

- Набір електронних інтерактивних листівок «Україна в роки Другої світової війни (1939–1945)»
- Відеопроєкт “Друга світова: 75 років потому”
- Виставка “Тріумф людини. Мешканці України, які пройшли нацистські концтабори”

- Брошура «Україна у Другій світовій війні»
- Книга «Війна і міф» (англомовний варіант)
- Настільна гра «УПА – відповідь нескореного народу»
- Відеоісторія «За що боролася УПА?»
- Виставка «Українська Друга світова»
- Виставка «УПА – відповідь нескореного народу»
- «Бабин Яр: пам'ять на тлі історії. Путівник для вчителя» – збірник навчально-методичних розробок шкільних занять на основі віртуальної виставки та документального фільму

● Серія плакатів «Війна не робить винятків. Жіночі історії Другої світової»

● Видання «Рокада: чотири нариси з історії Другої світової» (авторка – Олена Стяжкіна)

● Інформаційна карусель про Другу світову війну

● Оцінка демографічних втрат України у період Другої світової війни // Українська Друга світова: Матеріали міжнародної наукової конференції до 70-ї річниці перемоги над нацизмом у Другій світовій війні

За посиланням <http://ww2.uinp.gov.ua/> діє сайт Українського інституту національної пам'яті, присвячений Другій світовій війні. Він містить інформацію про ключові події, постаті, карти, інфографіку, фотогалерею, відеоролики й електронні видання про війну, підбірку фільмів «20 000 хвилин, які змінять ваше уявлення про Другу світову війну» та інші проекти.

Відеопроект «Війна і міф»

Українським інститутом національної пам'яті створено просвітницький відеопродукт, який відтворює об'єктивну, науково вивірену інформацію про Другу світову війну й сприяє відновленню та збереженню національної пам'яті українського народу, популяризує історію України та спростовує радянські й російські міфи, пов'язані з подіями вказаного історичного періоду.

Серія включає дев'ять відеороликів у форматі відеофайлів MP 4. Ролики розвінчують міфи про Другу світову війну, розміщені вони із супровідною інформацією на офіційній фейсбук-сторінці та youtube-каналі Українського інституту національної пам'яті.

Подано за джерелом:

Інформаційні матеріали до Дня пам'яті та перемоги над нацизмом у Другій світовій війні (8 травня) – 2025. *Український інститут національної пам'яті.*

URL: <https://uinp.gov.ua/informaciyni-materialy/zhurnalistam/informaciyni-materialy-do-dnya-pamyati-ta-peremogy-nad-nacyzмом-u-drugiy-svitoviy-viyny-8-travnnya-2025>.

ВИШИВАНКА – КВІТУЧА ДУША УКРАЇНИ (до Всесвітнього дня вишиванки)

Українська вишиванка – елемент української культурної ідентичності, одяг, який втілює в собі багатовікову історію, символіку та естетику. Як невід’ємна частина українського народного вбрання, вишиванка не лише є прикрасою, елементом святковості, але й вираженням стійкості, духовності та національної гордості. Вона характеризується різноманітністю візерунків та глибоким символізмом.

Цікаво, коли вперше в історії люди почали прикрашати одяг вишитими орнаментами й що це були за візерунки? Скіфи, сармати, кіммерійці прикрашали одяг із льону, шкір тварин вишитими геометричними орнаментами, що склалися зі свастик, меандрів, хвиль. Про це нам відомо з оповідей грецького історика Геродота. Також фігурки людей в одязі з елементами вишивки археологи знаходили на золотих прикрасах, статуетках.

Історія виникнення вишивки в Україні пов’язана з Трипільською культурою, яку відносять до епохи пізнього неоліту. Трипільці були майстерними гончарями, вони не просто робили посуд із глини, але й прикрашали його характерними спіральними, хвилястими візерунками. Історики переконані, що мотиви були й на одязі трипільців. Але до нашого часу полотна із льону й коноплі, звісно, не збереглися. Лише фрагменти трипільської кераміки – свідки історії українського вишитого одягу.

Під час розкопок Соколової могили на Миколаївщині серед поховань сарматської жриці археологи знайшли фрагменти шовкової тканини із золотою вишивкою. Знахідку датують I ст. до н. е. Візерунки викладали золотою ниткою на шовку, а вже потім пришивали жовтими нитками до основи. Ймовірно, це були сакральні символи плодючості або багатства. У Черкаській області біля села Мартинівка знайшли металеву статуетку чоловіка з Мартинівського скарбу, датованого VI ст. Фігурка «одягнена» у сорочку з вишивкою на грудях.

У часи раннього середньовіччя, періоду Київської Русі (IX–XIII ст.), одяг і предмети побуту прикрашали простими геометричними візерунками. Є чимало задокументованих свідчень того, що знать була вбрана у вишитий одяг. В Іпатіївському літописі від 1252 р. говориться, що князь Данило Галицький під час зустрічі з королем був одягнений у кожух, обшитий золотими плоскими мережками.

Найдавнішими українськими мотивами були геометричні візерунки, наприклад, спіралі, хвилясті лінії, ромби, зигзаги, меандри, кола і цятки. Щодо технік, то найдавнішими вважають подібні прийоми, як «прокол», «шов по формі», «шов у ялиночку», «шов у прикріп», «єдвабний шов», «шов по мотузці», «панцерний шов». Цими техніками оздоблювали ризи священників та декор церкви за часів Київської Русі. До речі, саме тоді з'явилися і перші вишивальні школи, які започаткувала сестра Ярослава Мудрого, Анна. Історія свідчить, що при церквах та монастирях дівчат навчали працювати з шовковими нитками, гаптувати золотом та сріблом на парчі, оксамиті, декорувати вироби коштовним камінням.

З плином часу (у XV–XVII ст.) вишиванка перетворилася на щось більше, ніж просто прикрасу. Вона набула глибокого та символічного значення. У XVIII–XIX ст., під час правління Речі Посполитої, Австрійської та Російської імперій, Україна зазнавала утисків. Вишиванка стала важливим засобом збереження культурної самобутності та національної ідентичності. Навіть у важкі часи український народ виражав свої почуття та бажання через унікальні візерунки на вишиванці.

Найдавнішими українськими вишивальними техніками в історії є пряма гладь, яка дуже популярна в усіх регіонах України, та «ретязь», яку полюбили на Заході України. Остання техніка є різновидом класичного «хрестика». Практикували вишивальниці до 150 видів технік та варіантів оздоблень одягу. Серед них були односторонні (коли візерунок лише з однієї сторони – тамбурний шов, плоска гладь, хрестик), двосторонні (двостороння гладь, низинка і т. д.).

З XVIII ст. популярності у вишивальниць набуває бісер (гарус), стеклярус (видовжений бісер). Як свідчить історія української вишивки, дрібними намистинками зі скла полюбили вишивати на Заході України. Навіть зараз на Буковині, Закарпатті, Львівщині, Франківщині фаворитами серед місцевих є вишиванки, розшиті бісером, гердани (намиста з бісеру).

Переломним моментом в історії української вишивки стало XIX ст., коли популярності набули замовлення вишиванок у майстринь. Тепер не треба було самостійно шити та оздоблювати сорочки, сукні, а можна було замовити вбрання з будь-якої нагоди. Значну роль у популяризації вишивки як елемента повсякденного одягу серед інтелігенції зіграв Іван Франко. Він першим сміливо і цілком вдало поєднував класичну вишиту сорочку із діловим стилем (піджаком). І його приклад зараз наслідують політики.

У радянський період національну культуру України обмежували під страхом смерті. Проте вишиванку продовжували носити з гордістю, як символ мовчазного опору та збереження української ідентичності в умовах репресій. Хоча варто визнати, що саме в цей період українська традиційна вишиванка зазнала чи не найбільшої біди: було знищено незліченну кількість автентичних вишитих скарбів, створених українськими майстринями, а носіння вишитого одягу могло стати вироком для власника. Та попри все вишиванку вдалося зберегти, як і традицію її носити.

Історія української вишивки має ще одну яскраву сторінку – визвольна боротьба в часи Української революції (1917–1921 рр.) та періоду УПА (1942–1949). Воїни-повстанці обов'язково мали з собою чорну сорочку як варіант одягу для поховання. Депортовані та розкуркулені українці в таборах ГУЛАГу продовжували вишивати. У фондах національних музеїв є вишивки, виконані із клаптиків матраців, вишиті риб'ячими кістками замість голки.

На заміну майстриням-вишивальницям прийшла техніка. Перша в історії машинка для вишивки була презентована 1821 року на технічній виставці у Франції. Із 40-х років XX століття машинна вишивка зробила вишитий одяг доступним задоволенням для всіх.

Історія української вишивки зробила черговий виток після здобуття незалежності та з часів Помаранчевої революції. Одяг з орнаментами перестав сприйматися як елемент фольклорного костюма для сценічного виступу, а став одягом, який засвідчує національну ідентичність, патріотизм та походження.

Вишиванка – це не просто одяг, а полотно, насичене символікою та культурним

значенням. Кожен вишитий мотив, стібок і відтінок несе в собі історію, переплітаючи нитки традицій, духовності та національної гордості.

Колірна палітра вишиванки – це візуальна мова, яка передає спектр емоцій та смислів. Червоний, символізуючи пристрасть і життя, відображає життєву силу власника. Чорний служить свого роду захисним щитом від злих сил, а білий уособлює чистоту і світло. Поєднання кольорів в орнаменті відображає гармонійне поєднання емоцій і культурних цінностей.

Геометричні форми, ретельно вишиті на тканині, – це візуальна поезія. В орнаменті часто помітне місце займають кола, трикутники, ромби. Кола представляють циклічність життя та вічність, трикутники можуть символізувати Святу Трійцю, а ромби – рівновагу та гармонію.

Квіткові візерунки, поширені в українському орнаменті, не просто декоративні; вони часто несуть глибокий зміст. Різні квіти можуть символізувати різні сторони життя, природи, людських емоцій. Наприклад, незмінно популярна «ружа» (троянда) асоціюється з любов'ю, красою та процвітанню, тоді як «маки» можуть означати пам'ять і стійкість.

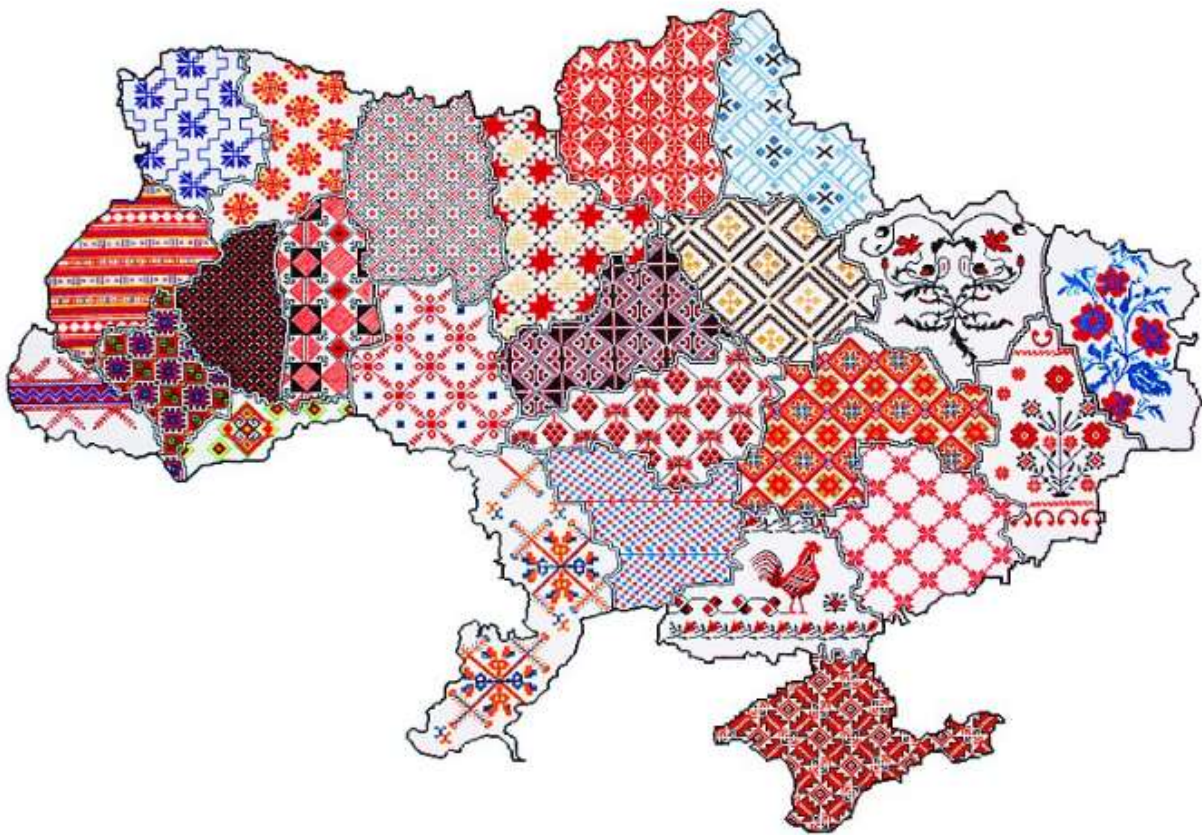
Вишиті зображення птахів і тварин доповнюють символічну мову вишиванки. Голуби часто асоціюються з миром і свободою, тоді як міфічні істоти, такі як «жар-птиця», можуть символізувати вічний цикл життя, смерті та відродження. Тварини в орнаменті відображають зв'язок із природою.

В останні роки спостерігається поживлення інтересу до української вишиванки як в Україні, так і за кордоном. Сучасні дизайнери та майстрині впроваджують традиційні орнаменти як у жіночий, так і чоловічий одяг.

Українська вишивка складається з різноманітних технік, кожна з яких вимагає вміння, точності та глибокого розуміння ремесла. Існує понад 100 технік вишивання, крім популярного хрестика. У давнину, навчаючись мистецтву оздоблення одягу, дівчина освоювала десятки швів та варіантів гаптування. За видами швів могли визначити, звідки людина, чим вона займається, до якого соціального класу належить.

Візерунки бувають «глухі» та «прозорі». У «глухих» повністю зашите полотно (наприклад, гладь чи низинка). «Прозорі» – це мережки, вирізування та гаптування. До найпопулярніших технік вишивки належить гладь, що стібком за стібком застеляє поверхню тканини, створюючи виразний об'ємний візерунок. Техніка вишивки низинкою належить до однієї із найдавніших. Пропускаючи через нитки нитку контрастного кольору, вишивальниця буквально вишиває новий візерунок. З лицьового боку отримуємо один малюнок, зі звороту – інший. Така техніка створює дуже виразний малюнок, що однаково привабливо виглядає з різних боків.

УКРАЇНА ВИШИВАНА

Українська вишивка – це захопливий вид мистецтва, який має виразні регіональні особливості: унікальні стилістичні елементи, кольорові палітри та мотиви. Наприклад, розташована в Карпатах Гуцульщина славиться своєю сміливою та яскравою вишивкою, насиченою і контрастною палітрою кольорів, у якій часто присутні глибокі червоні, зелені та жовті кольори. Візерунки складні та геометричні, що відображає гірські ландшафти та культурну складність регіону. Через більш холодний клімат зазвичай використовують вовняні нитки, які додають вишивці фактурності та тепла.

Поділля відоме більш стриманим і делікатним стилем вишивки. Подільська вишивка часто виконана у більш м'якій кольоровій гамі, зокрема поширені пастельні блакитні, рожеві та зелені. Переважають ніжні квіткові

мотиви, які символізують родючі землі та сільськогосподарські традиції регіону, а техніка вишивки характеризується тонкою деталізацією та складним швом, що створює вишукану та елегантну естетику.

Полісся – регіон, відомий своїм особливим стилем вишивки, який відображає його природне середовище. Основні характеристики включають мотиви, нав'язані місцевими лісами, річками та багатоманітною дикою природою. У колірній палітрі переважають землясті тони, включаючи коричневі, зелені та приглушені червоні, що перегукуються з кольорами природного ландшафту, а орнаменти здебільшого прості геометричні.

Буковина може похвалитися унікальним стилем вишивки, на який вплинула її історія та мультикультурна спадщина. Колірна палітра часто яскрава та контрастна, що відображає яскраве культурне розмаїття регіону. Окрім того, буковинська вишивка відома своїми складними деталями, незвичайними візерунками, що поєднують в собі релігійні символи, квіти та геометричні фігури.

Центральні та східні регіони України демонструють власні традиції вишивки, для якої характерне гармонійне поєднання яскравих і приглушених тонів, переплетення геометричних і квіткових візерунків, що створює особливу візуально гармонійну естетику.

Регіональні особливості української вишивки відображають і водночас доповнюють загальне багатство та розмаїття цього культурного виду мистецтва. Кожен регіон вплітає в традицію української вишиванки свою унікальну історію, зберігаючи та прославляючи культурну спадщину України.

Сучасна українська вишивка переживає розквіт. Українська вишивка ніколи не обмежувалась винятково сорочками. Геометричними, рослинними, зооморфними, антропоморфними візерунками прикрашали і продовжують прикрашати:

- домашній текстиль: скатертини, простирадла, наволочки для подушок, фіранки, рушники, серветки, килими, гобелени;
- сакральні речі: ризи для священників, підставки під чаші, ікони, скатертини під підсвічники.

Як свідчить історія, українська вишивка живе і буде жити тисячоліття. Допоки українці одягатимуть одяг із вишитими елементами, доти триматиметься зв'язок між поколіннями.

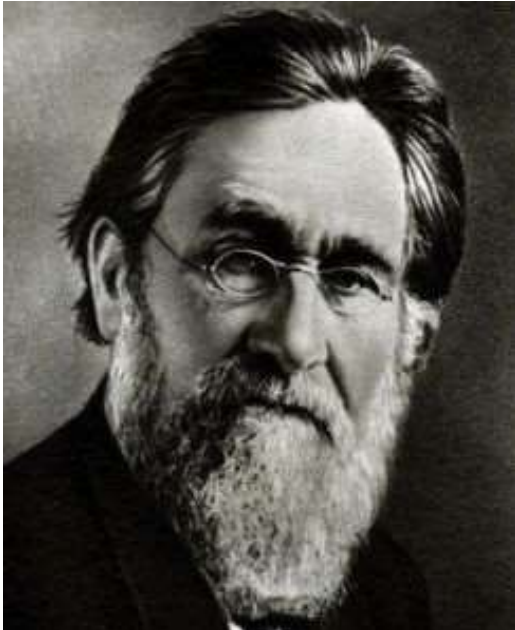
На знак визнання її культурної значущості українську вишивку, включно з вишиванкою, у 2018 році було внесено до Репрезентативного списку нематеріальної культурної спадщини людства ЮНЕСКО. Це підкреслює важливість збереження та популяризації цієї давньої традиції у світі.

Матеріал подано за джерелами:

1. Історія української вишивки. *Саїт Kalyna Store*. URL: <https://kalyna.store/istoriya-ukrainskoi-vishivky?srsltid=AfmBOoqh6-vPT6dqyF4KBi2QdGLD11bbKPasivnwLIJtfAuJbTVz7JTo/>.
2. Українська вишиванка: історія, символіка та її особливості. *Folkmart: З любов'ю до традицій!* URL: <https://folkmart.ua/blog-ukrainska-vyshyvanka-istoriia-symvolika-ta-yii-osoblyvosti>.

НОБЕЛІВСЬКИЙ ЛАУРЕАТ У ГАЛУЗІ ІМУНОЛОГІЇ

(до 180-річчя від дня народження Іллі Мечникова)

Ілля Ілліч Мечников – український та французький науковець, один з основоположників порівняльної патології, еволюційної ембріології, імунології й мікробіології, засновник наукової школи, лауреат Нобелівської премії з фізіології та медицини (1908). Сформулював загальну теорію запалення як захисної реакції організму в боротьбі з інфекцією – фагоцитарну (клітинну) теорію імунітету. До класичних робіт Мечникова належать праці з мікробіології, зокрема дослідження холери, тифу, туберкульозу, та спільні з французьким ученим Емілем Ру дослідження сифілісу. Також учений

працював над проблемами старіння і смерті. 1903 року він опублікував «Етюди про природу людини», яка була присвячена «ортобіозу», або «вмінню жити правильно». У цій праці Мечников доводив, наскільки важливим є вплив харчування на тривалість життя.

Основні відомості з біографії Іллі Мечникова

Майбутній учений світового рівня Ілля Мечников народився 15 травня 1845 року в сім'ї гвардійського офіцера, поміщика Іллі Івановича, що мешкав в маєтку Іванівка Куп'янського повіту Харківської губернії (нині – це Дворічанська громада Харківської області). Він був п'ятою, наймолодшою дитиною в родині. Прізвище Мечников є русифікованим варіантом українського прізвища Спадаренко (від староукраїнського «спадар» – меч), яке мав його прадід.

Невдовзі після народження Іллі сім'я переїхала до більш просторого будинку в іншому кінці батьківського маєтку в Панасівці (того ж Куп'янського повіту), де хлопчик провів свої перші дитячі роки. Із 1856 по 1862 рр., починаючи з другого класу, він навчався у 2-й Харківській чоловічій гімназії і закінчив її із золотою медаллю. За два роки пройшов повний курс природничого відділення Харківського університету. У 18 років опублікував у Німеччині своє перше наукове дослідження.

У 1867 році Мечников отримав премію імені К. Бера, що присуджується Академією наук за роботи з ембріології. Саме тоді ж він був обраний доцентом Новоросійського університету. У 1868 р. – став приват-доцентом

Петербурзького університету і в цьому ж році захистив докторську дисертацію. У віці 23 роки став доктором зоології.

Із 1870 по 1882 рр. Мечников жив і працював в Одесі ординарним професором кафедри зоології і порівняльної анатомії Новоросійського університету. Це був складний період у житті вченого. У 1873 році від туберкульозу померла його перша дружина – Л. Федорович. Великого нервового напруження коштували Мечникову також взаємовідносини з колегами, університетським начальством і радикально налаштованими студентами. Протистояння призвело до того, що в 1882 році Мечников залишив університет.

У 1887 році вчений виїхав до Німеччини, де спеціалізувався у Р. Лейкарта та К. Зібольда, вивчав ембріологію безхребетних тварин в Італії. Потім переїхав до Парижу і прийняв пропозицію Луї Пастера стати очільником лабораторії у створеному ним інституті. Із 1905 року Ілля Мечников – заступник директора цього інституту. У 1908 році він став лауреатом Нобелівської премії з медицини за роботи в галузі імунології. У Парижі І. Мечников прожив 28 років.

У 1911 р. очолював експедицію Інституту Пастера, яка працювала у вогнищі чуми, що трапилась в Росії. Саме там вчений зробив важливі наукові спостереження, що стосувалися чуми і туберкульозу.

Помер Ілля Мечников у Парижі 15 липня 1916 року після кількох інфарктів. Він заповів своє тіло на медичні дослідження з подальшою кремацією та похованням на території Пастерівського інституту, що й було виконано. Кремація відбулася в єдиному на той момент у Франції крематорії на цвинтарі Пер-Лашез. Урна із прахом ученого розміщена в бібліотеці інституту.

Біологи всього світу, ентузіасти та прихильники продовження життя відзначають за допомогою різних заходів 15 травня – день народження геніального біолога, як «День Мечникова».

Внесок Іллі Мечникова у світову та українську історію науки

Лауреат Нобелівської премії у галузі фізіології та медицини (1908) Ілля Мечников був одним з основоположників еволюційної ембріології, першовідкривачем фагоцитозу та внутрішньоклітинного травлення, творцем порівняльної патології запалення, фагоцитарної теорії імунітету, теорії фагоцителі й засновником наукової геронтології.

Він винайшов методи запобігання інфекціям, шукав джерела пізнання з питань клітинного імунітету і довів, що в організмі людини є особливі амебоподібні рухливі клітини-нейтрофіли і макрофаги, які поглинають і перетравлюють патогенні мікроорганізми. Саме їм він віддавав первинну роль захисту організму. У праці «Несприйнятливість в інфекційних хворобах» (1901) вказав на значення фагоцитозу при запаленні; у вищих тварин воно притаманне спеціальним клітинам – лейкоцитам.

У 1879 році – відкрив збудників мікозів комах. У 1866–1886 рр. – займався питаннями порівняльної та еволюційної ембріології і запропонував оригінальну теорію походження багатоклітинних тварин. Методами ембріології довів єдність походження хребетних та безхребетних тварин.

Мечникова вважають родоначальником наукової геронтології. Його величезна заслуга полягає в тому, що він вивів проблему вивчення старості з традиційної медико-гігієнічної площини на широкий шлях еволюційних біологічних досліджень. Він також висунув і розвивав одну з перших концепцій старіння, розробив пробіотичну дієту з метою набуття довгого і здорового життя.

Цікаві факти

Іллю Мечникова в дитинстві називали «Містер ртуть» через непосидючість, любов до природи та інтерес до природничих наук. Він шалів від біології. Своїх однолітків – восьмирічних дітлахів, садив за парти і розказував їм все, що знав про біологію рослин і тварин. А щоб вони слухали і не розбігалися, платив їм із власних кишенькових грошей. Таким чином заохочував дітей відвідувати свої «лекції».

Мечников закінчив гімназію із золотою медаллю, у 16 років написав свою першу наукову роботу, у якій критикував тогочасні підручники біології. За два роки пройшов курс природничого відділення Харківського університету. У віці вісімнадцяти років – опублікував у Німеччині своє перше наукове дослідження, а в 23 роки – став доктором зоології.

Після закінчення гімназії Ілля Мечников вирішив вступити до Вюрцбурзького університету, але прибув до Німеччини занадто рано – не знав, що навчання розпочнеться лише через два місяці. Залишатися в чужій країні на такий термін юнак не насмівся, повернувся додому і вступив до Харківського університету.

Ілля Ілліч двічі одружувався. У 1869 р. в Петербурзі він повінчався з Людмилою Федорович. Наречена була настільки слабка через туберкульоз, що до церкви, де відбувалося вінчання, її внесли на стільці. Мечников сподівався вилікувати кохану, і після весілля молодята вирушили до Італії для поправки її здоров'я. Але за чотири роки Людмила померла на португальській Мадейрі. У розпачі Мечников випив морфій. На щастя, доза виявилася надто великою – вченого врятувала блювота...

Він одружився вдруге у 30 років на 17-річній студентці Ользі. У 1880 році вона заразилася черевним тифом. Ілля Ілліч увів і собі бактерії зворотного тифу. Важко перехворівши, вони обоє одужали і прожили разом довге життя. Отримані Мечниковим знання в подальшому дозволили створити вакцину від тифу. А Ольга після смерті чоловіка написала про нього книгу спогадів.

Вчений буквально врятував людство від сказу. Він був добре знайомий із зіркою французькою мікробіології – Луї Пастером, від якого отримав патент на відкриття в Одесі першої в Російській імперії і другої у світі

бактеріологічної станції вакцинації від сказу. Саме вона дозволила вести успішну боротьбу з цією страшною інфекцією.

Мечников – винахідник засобу, що врятував українські врожаї. У 1870-ті роки сільське господарство дуже потерпало від «хлібного жука», який знищував злакові рослини. Вчений вивів спеціальний грибок, який вражає шкідника.

Улітку 1864 року Мечников вирушив на острів Гельголанд, де досліджував життя морських тварин і відкрив явище фагоцитозу. Він ввів шип троянди у личинку морської зірки і помітив, що її клітини починають чинити супротив новому організму, намагаються знищити його. Вчений створив фагоцитарну теорію про імунітет – основу сучасної імунології. Він зазначив: якщо клітини можуть чинити опір чужорідним організмам, то цілком вірогідно, що і людський організм може чинити опір чинникам, які призводять до хвороб і старості. Саме за досягнення в галузі імунології він отримав світове визнання та Нобелівську премію. Цій науці він присвятив 25 років свого життя і написав працю, в якій, зокрема, виклав свої думки про жагу до життя та про роль його оптимістичного сприйняття. Тому цей бестселер ще називають «етюдами оптимізму».

Вирішуючи питання старіння людського організму, Мечников створив науку про довголіття – ортобіоз. Він говорив, що старіння – це хвороба, яку можна попереджати і лікувати. Іноді достатньо слідкувати за своїм харчуванням, не грати в азартні ігри і зберігати оптимізм. Далеко не всі сучасники поділяли його ідеї. Були навіть теорії, що старих людей варто присипляти за допомогою хлороформу, коли у них починають істотно знижуватися розумові та фізичні здібності. Мечников відкидав антигуманне ставлення до стареньких. Його концепції взяли за основу сучасні геронтологи.

Досліджуючи секрети довгожителів Болгарії, вчений з'ясував, що тривалість їхнього життя великою мірою залежала від регулярного споживання місцевого йогурту. Цей йогурт відтоді прийнято називати болгарським, а дослідження Мечникова стало основою вчення про пробіотики та пребіотики, які сприяють поліпшенню здоров'я кишківника людини (пробіотики допомагають вводити у наш мікробіом нові корисні мікроорганізми, а пребіотики допомагають жити ці мікроорганізми).

На відміну від Луї Пастера, який був християнином, Мечников був раціоналістом і вороже ставився до будь-яких релігій.

У Парижі знайшовся дивак, який викликав Мечникова на дуель. За правилами її проведення право вибору зброї було в Іллі Ілліча. Він запропонував дуелянту скористатися бактеріологічною зброєю. В одній колбі була питна вода, в іншій – рідина, заражена сибіркою. Тож тому пропонувалося обрати одну з них і випити. Після такої пропозиції дуелянт утік, перехотів змагатися з «навіженим вченим».

Наукова діяльність Іллі Мечникова мала жертковий характер: відомо, що вчений вводив собі бактерії тифу, аби перевірити ефективність вакцини. З цією ж метою під час епідемії холери у Франції він випив культуру збудника цієї хвороби.

Нагороди та відзнаки

- Мечников був кавалером найвищої нагороди Франції – ордена Почесного легіону.

- Він також нагороджений орденами Японії, Італії, Сербії.

- Мав звання почесного доктора Кембриджського університету; був членом Лондонського королівського товариства, Паризької медичної академії, Шведського медичного товариства, почесним членом Бельгійської, Паризької, Петербурзької, Віденської та інших академій наук.

- Серед наукових відзнак Мечникова є медаль Коплі Лондонського королівського товариства. Це щорічна найпрестижніша нагорода Королівського товариства та найстаріша у світі наукова нагорода, яку присуджують із 1731 року за надзвичайні досягнення в наукових дослідженнях, тематика котрих чергується між галузями фізичних та біологічних наук.

Ушанування пам'яті

- Україна пам'ятає та шанує свого генія: працює Харківський науково-дослідний інститут мікробіології та імунології його імені. Навпроти нього у 2005 році встановлений пам'ятник вченому.

- Іменем Мечникова названо Одеський національний університет і обласну клінічну лікарню в Дніпрі.

- Іменем вченого названо вулиці в різних містах України.

- У 1970 році Міжнародна астрономічна спілка присвятила Мечникову відкритий кратер на зворотному боці Місяця.

- Дві марки до сторіччя від дня народження Іллі Мечникова були випущені в СРСР у 1945 році, а потім ще одна – у 1963 р. до 75-річчя Інституту Пастера в Парижі.

- У 1966 році пошта Франції випустила марку до п'ятдесятої річниці смерті вченого.

- В Одесі на будинках, де працював і мешкав Ілля Мечников, встановлено пам'ятні дошки, є вулиця і площа, які названі його іменем.

- Найкращі студенти Одеського університету отримують премії імені Мечникова.

- Одна з будівель в кампусі Інституту Пастера в Парижі названа на честь Іллі Мечникова.

Матеріал подано за джерелом:

Дудіна Т. Ілля Мечников: коротка біографія. URL: <https://osvita.ua/school/biography/94296/>.

ДЕНЬ СЛОВ'ЯНСЬКОЇ ПИСЕМНОСТІ ТА КУЛЬТУРИ

Неоціненним надбанням людства, дзеркалом, яке відображає душу народу, його історію, звичаї, уподобання є мова. Це свято стало символом визнання великого внеску святих Кирила та Мефодія у розвиток слов'янської культури, освіти та писемності. Щороку 24 травня відзначається як День слов'янської писемності і культури, вшановуючи спадщину та духовне надбання братів.

Цей день нагадує нам про важливість збереження та розвитку рідної мови, культури та духовності. Він підкреслює роль писемності у формуванні національної свідомості та культурної ідентичності. В умовах глобалізації важливо пам'ятати про свої корені та культурну спадщину. Це свято спонукає нас до вивчення історії, мови та традицій нашого народу, а також до збереження та розвитку цих цінностей для майбутніх поколінь.

В Україні цей день відзначають відповідно до Указу Президента України від 17 вересня 2004 року № 1096/2004. У тексті документа йдеться: «Установити в Україні День слов'янської писемності і культури, який відзначати щорічно 24 травня в день вшанування пам'яті святих рівноапостольних Кирила і Мефодія». Відповідно до реформи церковного календаря ПЦУ з 2023 року День святих Кирила та Мефодія віряни тепер відзначають 11 травня. Дата ж Дня слов'янської писемності і культури не змінилася.

Крім українців, День слов'янської писемності та культури відзначають болгари, серби, македонці, чорногорці, росіяни та білоруси. Щоправда, назви

свята можуть дещо різнитися, приміром, Північна Македонія називає його Днем всеслов'янських просвітників і вчителів.

Отримати свою абетку нашим предкам вдалося завдяки двом братам з Візантії, які жили в далекому IX столітті – Кирилу й Мефодію. Крім алфавіту, вони подарували нашим народам переклад основних християнських священних текстів. Брати Мефодій і Кирило народилися у Візантійській імперії, в місті Фесалоніки, слов'янська назва – Солунь (нині Салоніки, Греція), відповідно у 815 та 827 роках, у родині військового. Деякі історики вважають, що родина була болгарською, інші приписують братам грецьке походження, проте відомо, що вони розмовляли й слов'янською мовою. Подорослішавши, старший Мефодій розпочав службу у війську, а молодший Кирило став студентом університету в Константинополі, де вивчив багато мов, а також математику, астрономію, діалектику, риторику й філософію. Після навчання він кілька років працював бібліотекарем у церкві Святої Софії та викладачем філософії в університеті. Блискучий переможець філософських диспутів, Кирило був помічений патріархом Ігнатієм та увійшов до делегації богословів, відправленої до двору арабського халіфа.

Тим часом Мефодій закінчив військову кар'єру і став ченцем, а згодом настоятелем монастиря у Віфанії. У 856 році й молодший брат полишив активну діяльність вченого-богослова, приєднавшись до Мефодія в монастирі. Але життя братів у келії тривало недовго – у 860-му патріарх Ігнатій послав їх з місією до хозарських племен. Під час подорожі Кирило знайшов мощі святого Климента – першого відомого в історії місіонера-християнина на слов'янських землях. З цими мощами брати не розлучалися більше ніколи.

Християнство в Східній Європі тоді проповідували здебільшого місіонери короля Карла Великого, відповідно проповіді й книги були на латині. У 862 році до візантійського імператора надійшло прохання від князя моравського Ростислава – він просив перекласти священні книги зрозумілою його підданам мовою. Імператор доручив цю місію Кирилу й Мефодію як знавцям слов'янської мови. Невідкладно почавши працювати над слов'янською абеткою, брати разом зі своїми учнями водночас взялися до масштабної роботи з перекладу Євангелія, Апостола й Псалтиря. Отримавши наказ їхати з християнською місією до слов'ян, вже наступного року Кирило й Мефодій розпочали свою діяльність у Моравії – навчали грамоті, проводили богослужіння, відкрили богословську школу.

Переклад біблійних текстів на рідну мову мав величезне значення для розвитку слов'янської культури та релігії. Завдяки цьому християнство поширювалося серед народів у зрозумілому їм форматі, що сприяло зміцненню національної ідентичності та культурної самобутності.

Викликавши проповідників до себе, Папа Адріан II після спілкування з ними визнав доречним служіння мовою місцевого населення та надав Кирилу й Мефодію спеціальний документ, який посвідчував їхнє право на таку

діяльність. Проте подорожі не судилося скінчитися добре – під час перебування в Римі Кирило важко захворів й оселився в одному з місцевих монастирів, де в 869 році помер.

Мефодій знову повернувся в Моравію, проте вже як папський легат. Це полегшило його роботу, але ненадовго – князя Ростислава змінив князь Святополк, прихильник латиномовних священників, і 870 року Мефодія було ув'язнено. Допомогло звільнитися йому лише втручання Папи Римського, проте беззаперечний дозвіл на служіння слов'янськими мовами було скасовано. Спершу Мефодій мав відслужити месу на латині, а вже потім перекладати її для місцевих слухачів. Проте проповідник не скорився, а продовжував таємно проводити обряди й богослужіння слов'янською. Після чергової скарги на нього вищому церковному керівництву Мефодію знову довелося їхати до Риму й ціною неймовірних зусиль відстоювати свою точку зору. Зрештою, Мефодій знову отримав папську буллу на служіння місцевими мовами. Кілька останніх років життя він провів у Константинополі, а останнім перекладом Мефодія став Старий Завіт. Помер проповідник, повернувшись у Моравію, у 885 році. Молодший з братів, Кирило, похований у Римі, у базиліці святого Климента. Точне знаходження могили Мефодія невідоме, але історики припускають, що вона знаходиться на території сучасної Словаччини.

Завдяки Кирилу та Мефодію в середньовічній Європі слов'янська мова стала третьою мовою після грецької та латинської, за допомогою якої поширювалося слово Боже. Церква канонізувала братів було як святих у X столітті й визнала рівноапостольними, тобто прирівняними до учнів Христа, перших проповідників християнства у світі. Завдяки створеній ними абетці отримала свій розвиток писемність Київської Русі, і невдовзі грамотність у державі наших пращурів стала поширеним явищем.

Раніше писемність була ще й видом мистецтва, при погляді на старовинні слов'янські книги неможливо не помітити естетичну привабливість рукописного шрифту. У сучасному житті каліграфії вже не приділяють стільки уваги, і письмо зводиться лише до утилітарного значення.

Кирило і Мефодій, мініатюра XV століття

Якою саме з абеток, глаголицею чи кирилицею, ми завдячуємо Мефодію та Кирилу? Про це в дослідників немає єдиної думки, проте більшість із них вважають, що братам ми завдячуємо глаголицею, а кирилицю створили, базуючись на глаголиці та грецькому алфавіті, трохи пізніше вже їхні учні. У цих абетках однакова кількість та назви літер, різняться лише їхнє написання та цифрове значення – подібно до грецького алфавіту, кожна літера відповідала певній цифрі.

До речі, найбільш розповсюдженою у світі писемністю є латиниця – її використовують майже 43 % населення планети. Китайськими ієрогліфами та індійською писемністю користуються приблизно по 20 % людей, арабським алфавітом – 7 %. Кирилицею користується близько 4 % людей у світі, у Євразії сьогодні для понад 250 мільйонів людей кирилиця є національним алфавітом. З 1 січня 2007 року, після приєднання Болгарії до Європейського Союзу, кирилиця стала третім офіційним алфавітом ЄС.

Власна писемність є важливою умовою формування кожної нації, ознакою самоідентифікації народу, що сприяє відчуттю його єдності. Писемність і мова тісно пов'язані, наприклад, будь-яку мову неможливо вивчити досконало без письмових джерел. Також важко уявити без писемності розвиток наук, особливо точних, де важливі записи й розрахунки.

Книги рідною мовою – ще одна перевага національної писемності, адже завдяки їм ми можемо отримати знання не лише про свій народ, а й про увесь світ. Ніщо не здатне так розширити світогляд людини, як книги, що передають інформацію в сталому вигляді, без спотворення, як це неминуче буває з усними джерелами.

Слов'янська писемність дозволила вийти слов'янським народам на рівень, зіставний з іншими великими народами світу, оскільки заклала основу грамоті, науці, культурі та народній мудрості, яка не втрачається з часом, а лише виходять на більш сучасний рівень. Тому День слов'янської писемності й культури — подія, яка втілює в собі прагнення людей до збереженні мовних, культурних та духовних цінностей рідної нації.

В Україні встановлено пам'ятники творцям слов'янського алфавіту. Так, у центрі Мукачево на Закарпатті в 1996 році було встановлено пам'ятник Кирилу та Мефодію, автором якого є український митець Іван Бровді. Копія цього монументу знаходиться в Києво-Печерській лаврі, а на Михайлівській площі Києва є пам'ятник з трьох скульптур – княгині Ольги, Андрія Первозванного та братів Кирила й Мефодія. Пам'ятники винахідникам слов'янської азбуки є і в інших країнах, зокрема в Словаччині, Польщі, Чехії.

Послідовником творців слов'янської писемності Кирила і Мефодія став український літописець Нестор, саме з нього, за даними дослідників, розпочалась писемна українська мова. Найвизначнішою працею Нестора Літописця є «Повість минулих літ» – літописний твір, який було складено в Києві на початку XII століття. Він є головним джерелом вивчення нашої стародавньої історії.

Століттями нам, українцям, імперські завойовники-росіяни розповідали про штучність і вторинність нашої мови. Проте історія української писемності та культури нараховує багато сторіч. За науковими розвідками лінгвістів, мова української народності почала формуватися ще у VI–IX століттях. Розмовна мова південних районів Русі X–XIII ст. є одним з етапів розвитку сучасної української мови. Зараз українська мова входить до 50 найбільш поширених мов світу.

Мова – це душа нації та її найцінніший скарб. Проте люди не часто замислюються над тим, яке значення для кожного народу вона має. Про мову не дбають, її спотворюють та засмічують. До слова не завжди ставляться з увагою та повагою, не цінують його та не бережуть.

Зараз Україна проживає найважчий етап у своїй сучасній історії – війну з росією. За свою свободу українці борються щодня на різних фронтах. Не виключенням є і мова, адже мова – це зброя, це ідентифікатор нації, і зараз ніхто з цим вже не сперечається.

Після багатьох сторіч під заборону українська мова знову розквітає. Від початку повномасштабної агресії відбулася хвиля переходу на українську мову. До лютого 2022 солон'їною в побуті спілкувалися близько 40 % дорослого міського населення України. Зараз цей показник наближається до 60 %. Спілкуючись українською ви захищаєте власний інформаційний простір, адже споживаючи український контент, ви не лише підтримуєте український бізнес, артистів та виконавців, а й захищаєте себе від проникнення недружньої пропаганди, бо росія витрачає мільйони доларів щороку на фінансування своїх пропагандистських каналів. Також контент, який ми споживаємо, має прямий вплив на наш світогляд. Росія, всіяко заперечуючи існування України, штучність нашої культури та мови, викликала в українців активний розвиток національної свідомості. Українці почали більше шанувати власну мову та історію, досліджувати їх та розповідати світу. Важливе завдання сьогодні – плекати та поважати наш скарб – солон'їну українську мову.

Матеріал подано за джерелами:

1. День слов'янської писемності та культури: значення мови у сучасному світі. URL: <https://visitukraine.today/uk/blog/1899/day-of-slavic-writing-and-culture-the-importance-of-language-in-the-modern-world#istoriya-slovyanskoi-pisemnosti>.

2. День слов'янської писемності та культури. URL: <https://daytoday.ua/podiya/den-slov-ianskoi-pysemnosti-ta-kultury/>.

3. 24 травня – День слов'янської писемності й культури, а також духовне свято. URL: <https://espresso.tv/suspilstvo-24-travnya-den-slovyanskoi-pisemnosti-y-kulturi-a-takozh-dukhovne-svyato>.

Пам'ятник Кирилу і Мефодію в Києво-Печерській лаврі

Пам'ятник Кирилові і Мефодію у Тршебичі, Чехія

КОЛЕКЦІОНЕРКА УКРАЇНСЬКИХ ВИШИВОК ТА «НАЙРОЗУМНІША ЖІНКА ГАЛИЧИНИ»

(до 150-річчя від дня народження Ольги Бачинської)

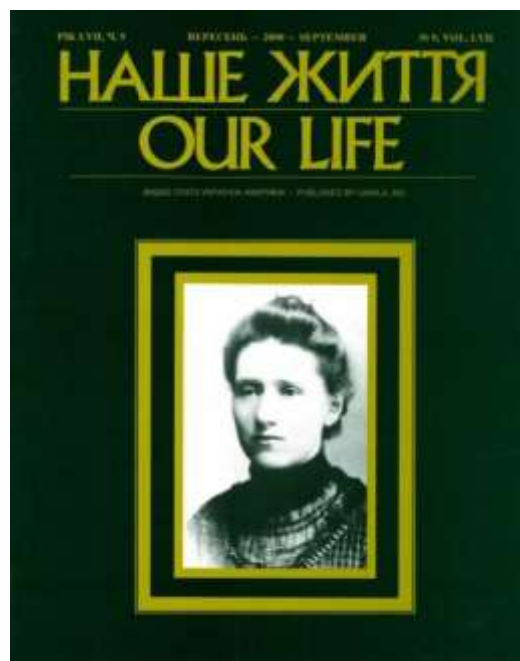
Ольга Антонівна Бачинська (1875–1951) – популяризаторка народної вишивки, громадсько-культурна діячка. Зробила успішну кар’єру в кооперації Галичини, стала першою жінкою, яку обрали до складу дирекції «Маслосоюзу» – одного з найбільших експортерів української продукції на початку ХХ століття.

Велика Українка. Організаторка Народного дому в Стрию (Львівщина), кооперативу «Труд», одна із засновниць і голова «Товариства руських жінок у Стрию» 1903 року, «Товариства опіки над слугами і домашніми помічницями», економістка, етнографка, вишивальниця, колекціонерка української вишивки.

Її називали «залізною касіркою». Одна з керівників великого і потужного молочарського виробництва «Маслосоюз» (від 1924 до 1939 року). Співпрацювала з товариствами «Воля», «Рідна школа», «Просвіта», «Союз Українок», «Пласт», «Сокіл», «Марійське товариство», «Церковне братство», «Плай». Була однією з організаторок музею «Верховина».

Ольгу Бачинську можна із впевненістю назвати жіночим обличчям кооперації ХХ століття. Ця наполеглива та відповідальна жінка налагоджувала діяльність більшості тогочасних кооперативів та організацій. Саме пані Бачинська закликала жіноцтво до активної громадянської позиції у боротьбі за національне визволення, опікувалася сиротами, першою звернула увагу на долю домашньої прислуги й організувала допомогу харчами та ліками українським січовим стрільцям в часи Першої світової війни.

Портрет Ольги Бачинської у журналі української діаспори “Наше життя” (США)

Перша українка, яка працювала в банківській установі Каса задаткова. Саме її світлина є на обкладинці Союзу українок Америки «Наше життя» за 2000 рік.

1903 року поет Сидір Воробкевич присвятив їй вірш «Пробудилась Русь», а визначний український політичний і громадський діяч, правник, вчений-кооператор Євгеній Олесницький назвав «найрозумнішою жінкою Галичини».

Андрій Качор, управитель «Кредитової кооперативи Вінніпегу», організатор і 1-й заступник голови Української кооперативної ради Канади, член президії Української вільної академії наук у Канаді, присвятив Ользі Бачинській книгу (видана у Вінніпезі, Канада, у 1964 році).

Пані добродійка... Саме так її називали. Тобто та, яка чинить добро... Жаль, що вона не залишила нам своїх безцінних спогадів. Життя її закінчилося не в найкращих умовах, проте вона зробила вибір – залишилася на своїй землі.

Народилася Ольга Тишинська 5 червня 1875 року у селі Сучаві на Буковині в родині залізничного урядовця Антіна Тишинського та Фелікси-Марії. У сім'ї було троє дітей: доньки Ольга, Ізидора та син Ярослав. Ольга навчалася у Станіславові (сьогодні Івано-Франківськ) у початковій жіночій школі, а з 1888 по 1889 – у загальній 6-класній школі в Коломиї. Вочевидь, зміна місця навчання та проживання були пов'язані з роботою батька.

У той час, коли здобути вищу освіту для жінок було майже неможливо, дівчина вивчилася на бухгалтера у Львові в приватній торговельній школі, яку закінчила в травні 1896 року. Закінчила курси діловодства. Успішно опанувавши фах бухгалтера, Ольга стикнулася із проблемою працевлаштування – знайти роботу по професії для жінки було дуже складно. Вважалося, що чоловік повинен бути працевлаштованим і забезпечувати родину, тому завжди віддавали перевагу робітникам-чоловікам. Дипломований спеціаліст, Ольга Тишинська не хотіла змиритися з нерівністю у праві на працю між чоловіками й жінками і вирушає до Стрию в пошуках роботи за фахом.

На межі XIX та XX століть, відбувалося зародження і становлення кооперативного руху в Україні. Влаштуватись на роботу в кооперативне підприємство, яке тільки починало розвиватись, було для Ольги Тишинської єдиним шансом. 1 червня 1898 року дирекція Задаткової каси в Стрию пропонує їй посаду посаду книговода (бухгалтера). З того часу більш ніж півстоліття Ольга Тишинська живе і працює в Стрию.

Від 1911 до 1931 року – вона уже член правління в Задатковій касі. Нелегко було юній, тендітній дівчині здобути довіру в чоловічого товариства, але вона змогла це зробити. Місто Стрий стало не лише визначальним для її кар'єри, але й для здійснення мрій, зокрема, на власне щастя. Тут вона зустріла супутника свого життя, а ще – багатьох однодумців.

6 лютого 1909 року Ольга Бачинська виходить заміж за відомого громадського діяча, одного з ініціаторів та співзасновників Краєвого Молочарського Союзу (пізніше «Маслосоюзу»), адвоката Іларія Бачинського.

Подружжя Іларій та Ольга Бачинські. Гмінд (Австрія), 1914 рік

Доктор Іларій Бачинський починав шлях юриста та адвоката в канцелярії свого батька – одного з перших адвокатів Стрия, опісля вчився і практикував у канцелярії таких метрів права, як Є. Петрушевич і Є. Олесницький. А в 1912 році відкрив у Стрию власну адвокатську канцелярію на вул. Потоцького, 15. Пробивав свої сили за кордоном, зокрема у промисловості, навіть працював на фабриці мила у Гамбурзі. Повернувшись, мав намір закласти фабрику мила у Львові, проте не склалося. З вибухом Першої світової війни родина Бачинських переїздить до Австрії, де Іларій працює у Міністерстві скарбу у Відні. Опісля повертається до рідного Стрия і продовжує активну громадську та просвітницьку роботу.

Іларій Бачинський підтримував свою дружину у всіх починах, зокрема у дуже важливий та відповідальний час, коли тривала підготовка до виставки українських вишивок у Відні 1915 року. Крім того, написав розлогу статтю про вишивку та її значення, ймовірно, разом із дружиною.

Іларій Бачинський був учасником та ідейником усіх можливих товариств та організацій, що діяли тоді у Стрию. Зокрема, проводив велику хліборобську виставку, що діяла у місті 9 днів. Займався сокільним рухом, був головою товариства «Рідна школа». Після закінчення війни і смерті Євгена Олесницького очолив надзірну раду «Маслосоюзу». Помер раптово 1925 року, перед тим пережив арешт, який підірвав його здоров'я.

Ольга Бачинська – перша українська жінка Галичини, що очолювала важливу економічну установу. У 1924 році її обрано до дирекції «Маслосоюзу», й на посаді Ольга була аж до 1939 року. Брала участь у роботі 14-ти громадських товариств, серед яких товариства «Міщанська Бесіда», «Рідна школа», філії «Просвіти», «Пласт», «Сільський господар», кооператив «Труд», музей «Верховина», Церковне братство та інші.

Люди, які були знайомі з пані Ольгою згадують, що працювати з нею було легко й в задоволення – вона завжди усміхнена, готова допомогти, нічого не забуде й ніколи не підведе.

Ольга Бачинська брала участь в заснуванні кооперативу «Труд» – жіночого кооперативу, який об'єднував швачок. Свого часу кооператив був одним із найбільших в Галичині. Жінка отримала прізвисько «залізний касієр» багатьох організацій, бо вміла не тільки орудувати касою як фахівець, але й добувати готівку для товариств.

Великі заслуги має Ольга Бачинська у зборі коштів на Народний дім у Стрию. Від його прибирання до влаштування прекрасних виставок – Бачинська брала на себе всі обов'язки й не цуралась жодної роботи.

В 1912 році в Стрию було створено «Товариство руських жінок» (пізніше «Союз українок»), де Бачинська була головою і касиром. Завдяки їй товариство закупило нерухомість на вул. Словацького, спорудивши будинок Українського Захисту. Брала активну участь в будівництві сирітського притулку. Вона сама часто стояла коло церкви і повторювала прохання: «Прошу о даток на українські сироти». За свого життя жінка чула багато щирих слів вдячності.

Доктор Бачинський мав гарний родинний маєток. Після смерті чоловіка Ольга Бачинська віддає сиротам-швачкам три кімнати свого мешкання. У 1900 році у Львові було засновано жіночу промислову спілку «Труд» для допомоги українкам у пошуках роботи. Однією з її філіалів була ремісничка кооперативу «Труд» у Стрию, яку організувала і довгі роки вела Ольга Бачинська. У ній знаходили роботу здебільшого сироти, які після закінчення школи вчилися шити.

Нова влада – совіти, вигнали Ольгу Бачинську з власного помешкання. Не справдилися слова її чоловіка Іларія, котрий казав їй: «... *руські будуть тебе на руках носити, бо працюєш тільки для народу, сиріт, простих служниць*». Лише завдяки заступництву вихованців сиротинця їй «великодушно» дозволили зайняти дві кімнати у власному будинку.

Відень. 1915 рік. У маєтку князя Ліхтенштейна відкрили унікальну мистецьку виставку народної творчості переселенців. Український відділ тоді вражав у саме серце. Наша видатна українка Ольга Бачинська – основна натхненниця, організаторка. Саме вона вирішила залучити до цієї виставки 300 українських біженок, що втекли від війни. У дивовижний спосіб вишивали жінки ці речі: відтворювали узори з пам'яті чи відшивали зі своїх давніх сорочок, використовуючи оригінальну техніку вишивки. Аби не забути рідного, сакрального, аби зберегти українське мистецтво. Вишивали навіть діти. Пані Ольга майже пів року ретельно готувалася до важливої події. Бачинська зробила замальовки орнаментів українських узорів, які презентують величезний пласт вишивальної культури українців – селян і містян, народних майстринь і професійних художників. Це оригінальні ескізи, орнаменти, які колекціонерка переносила на папір із речей і друкованих видань.

Приваблювали зір чотириста видів вишивок на 112 картонках з 12 галицьких повітів і одного з Буковини. Найбільше червоного та чорного

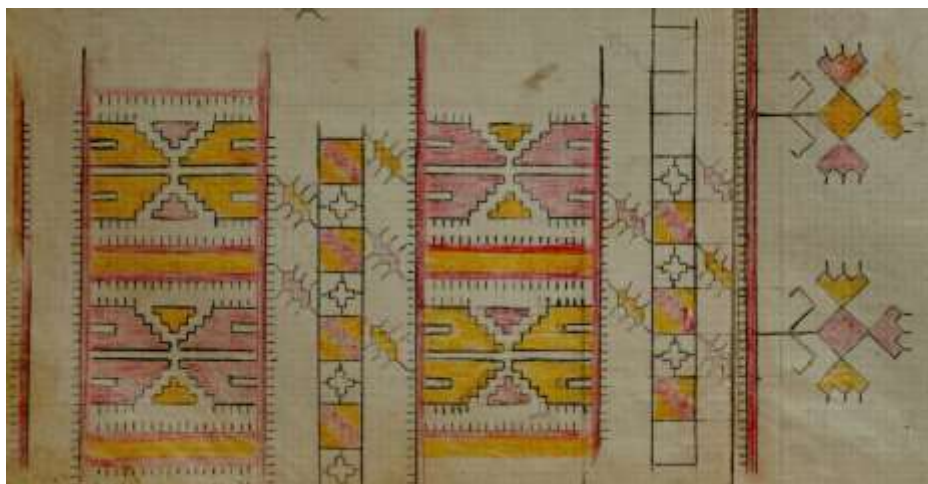
кольорів, рідше – жовтий та зелений. Проте тут була представлена не лише вишивка: на столах виблискували силянки, драбинки, гerdани.

А перша друкована збірка українських орнаментів Волині побачила світ 1876 року в Києві. Їх зібрала і систематизувала Ольга Косач.

Рукописи орнаментів Ольги Бачинської дивом збереглися від нищення радянською владою. У 2015 році Стрийський краєзнавчий музей «Верховина» отримав у подарунок справжній скарб у вигляді замальовок Ольги Антонівни.

Збірка орнаментів Ольги Бачинської. Стрийський краєзнавчий музей «Верховина»

Орнамент відомий як «Полуботків». Збірка орнаментів Ольги Бачинської. Стрийський краєзнавчий музей «Верховина»

1939 року радянська влада забрала все майно Ольги Бачинської, а 1940 року її виселили з власного дому. Така ж доля була у сотень інших видатних українців. Так було зі справою всього життя Климентини Авдикович (з її фабрикою «Фортуна нова»), сестрами Кульчицькими, видатними родинами Терещенків, Ханенків, Симиренків і усіма, хто посмів бути українцем на своїй землі. Українці на своїй землі мушили доживати в бідності, рятуючись від голоду та холоду. Хтось виїздив за кордон, а хтось, як Ольга Бачинська, залишилися... Останні роки свого життя Бачинська прожила в бідності. Радянська влада не оцінила внеску Бачинської в економічний кооперативний розвиток та допомогу сиротам і призначила 9 рублів пенсії. Померла видатна українка Ольга Бачинська 24 липня 1951 року. Похована на Стрийському кладовищі біля чоловіка Іларія Бачинського.

У помешканні Бачинських в Стрию зараз знаходиться музей її імені. У музеї представлена частина колекції вишивок, які жінка впродовж років старанно збирала по різних регіонах. Також тут є особисті речі діячки, її родинні фото, документи, грамоти й архівні записи.

Безцінні спогади про пані Ольгу Бачинську зберегла її вихованка Ольга Волошин: *«Вечорами влітку на подвір'ї чарував душу запах матіоли. У таку пору п. Бачинська присідала на лавочці і шептала молитву. Від вулиці будиночок оживляла довга грядка, обсаджена широколистими квітами, які зеленіли круглий рік... Дуже любила пані Бачинська білу лілею, яку вирощувала на цій грядці перед будинком. Часто можна було бачити Добродійку, як вона працювала на грядочках. Тут був ідеальний порядок».*

2023 року в Україні була видана особлива книга – творча збірка українських узорів Ольги Бачинської під назвою «Українські взори. Збірка Ольги Бачинської. Перше видання». Автори: Леся Воронюк, Марина

Олійник, Тетяна Зез. Видання створено у партнерстві ГО «Всесвітній день вишиванки» та ГО «Вишивка в одязі видатних українців». Для підготовки видання використано архівні матеріали Меморіального музею Ольги Бачинської, філії Стрийського краєзнавчого музею «Верховина».

Перше видання зібраних взорів Ольги Бачинської

Сторінки книги «Українські взори. Збірка Ольги Бачинської»

Співавторка видання, засновниця Всесвітнього дня вишиванки, дослідниця, письменниця, громадська діячка Леся Воронюк зазначила: «Вразило те, що ці рукописи Ольги Бачинської досі жодного разу не були опубліковані, хоч насправді вони є неймовірно цінними та цікавими. Адже йдеться про величезну кількість українських взорів, і що цінно – до періоду радянської окупації. Тому, коли ми дізналися, що такі орнаменти існують, ця збірка невидана, одразу поставили за мету зробити це. Ми з командою працювали близько пів року. Марина Олійник забезпечувала науковий супровід книги, коментарі. Багато часу пішло на те, щоби розшифрувати написи на сторінках, зроблені Ольгою Бачинською. Іноді в нас були кілька версій щодо скорочень і слів, ми застосовували багато різних методів, щоб це розшифрувати. Інша наша співавторка – Тетяна Зез, котра і натрапила на ці фонди. Вона відтворила з колегами-майстринями вишиту сорочку Ольги Бачинської. Це не просто книга. Було задіяно велику кількість науковців, майстрів, і це вийшов такий комплексний проєкт.

Я відкрила для себе постать Ольги Бачинської, коли дізналася про рукописи, про музей у Стрию. І була неймовірно вражена тим, якої величі це була дослідниця, якого масштабу була ця українка...».

Відтворена вишита сорочка Ольги Бачинської у межах проєкту «Вишивка в одязі видатних українців»

Зі слів Романи Савчин, наукової працівниці Стрийського краєзнавчого музею «Верховина»: «Свою збірку вишивок Ольга Бачинська в 1927 році передала на зберігання у Національний музей у Львові – єдиний на той час музей українського мистецтва, який за задумом Митрополита Андрея Шептицького, став центром духовності у Галичині. Колекція нараховує 996 зразків узорів, 39 готових виробів – сорочок, рушників, серветок, пошивок. Кожен взір паспортизований. Зразки вишивок нашиті на картон, згруповані за територіальним принципом, за типом орнаменту, колоритом і технікою. У збірці репрезентовано 20 галицьких і 1 буковинський повіт. За взорами, які збрала ця жінка, сьогодні вишивають тисячі вишивальниць, які приходять у Національний музей у Львові».

Матеріал подано за джерелами:

1. Олійник М. Ольга Бачинська: колекціонерка вишиваних орнаментів. *Локальна історія*, 16 травня 2024. URL: <https://localhistory.org.ua/texts/statti/olga-bachinska-kolektsionerka-vishivanikh-ornamentiv/>.
2. Патер А. Ольга Бачинська, або жіноче обличчя галицької кооперації. *Фотографії старого Львова*, 26.06.2016. URL: <https://photo-lviv.in.ua/olha-bachynska-abo-zhinoche-oblychchya-halytskoji-kooperatsiji/>.
3. Садула І. Ольга Бачинська – «найрозумніша жінка Галичини». *Фотографії старого Львова*, 20.09.2024. URL: <https://photo-lviv.in.ua/olha-bachynska-nayrozumnisha-zhinka-halychyny/>.

Методичні матеріали
(електронне видання)

Лагдан Світлана Петрівна

ВІСНИК КУРАТОРА

№ 81
(квітень)

Комп'ютерна верстка С. П. Лагдан

Український державний університет
науки і технологій

вул. Лазаряна, 2, Дніпро, 49010